

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Херсонський державний університет
Кафедра готельно-ресторанної справи

Орленко О.В.

«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до виконання практичних робіт та самостійної роботи студентів
для здобувачів ступеня вищої освіти магістр
галузі знань 24 Сфера обслуговування
спеціальності 241 Готельно-ресторанна справа

Херсон 2018р

УДК 339.9 (076)

Орленко О. В.

Методичні рекомендації до виконання практичних робіт та самостійної роботи студентів з дисципліни «Міжнародні економічні відносини» для здобувачів ступеня вищої освіти магістр галузі знань 24 Сфера обслуговування спеціальності 241 Готельно-ресторанна справа / О.В. Орленко – Херсон: Видавництво ХДУ, 2018. - 45 с.

Укладачі: **Орленко Олена Владиславівна** - д.е.н., професор, завідувач кафедри готельно-ресторанної справи Херсонського державного університету

Рецензенти: **Жуйков Г.Є.** – доктор економічних наук, професор, перший проректор ПВНЗ «Міжнародний університет бізнесу і права», м. Херсон.
Мохненко А. С. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки, фінансів і підприємництва Херсонського державного університету

Обговорено на засіданні кафедри готельно-ресторанної справи
Протокол № 7 від 04.12.2017р.

Розглянуто на позачерговому засіданні науково – методичної ради факультету технологій та сфери обслуговування
Протокол № 4 від 20.12.2017р.

Схвалено науково – методичною радою ХДУ
Протокол № 3 від 21.02.2018р.

Рекомендовано до друку Вченою радою ХДУ
Протокол № 9 від 26.02.2018р.

© Орленко О. В., 2018

© ХДУ, 2018

Зміст

Вступ	4
Методичні матеріали за темами дисципліни	5
Вимоги до оформлення рефератів	41
Тематика рефератів	41
Рекомендована література	43

ВСТУП

Курс “Міжнародні економічні відносини” (“МЕВ”) присвячений актуальним проблемам світового господарства, його сутності, сучасним тенденціям та закономірностям розвитку. У ньому аналізуються глобальні проблеми в світовій економіці, регіональні аспекти та їх рішення, місце України в світовій економіці та проблеми її залучення до сучасного всесвітнього господарства.

Програма вивчення нормативної дисципліни “Міжнародні економічні відносини” складена у відповідності зі значенням дисципліни та за структурно-логічною схемою, передбаченою освітньо-професійною програмою бакалавра.

Основною метою викладання дисципліни “Міжнародні економічні відносини” є формування у майбутніх спеціалістів системи знань з проблем розвитку та сучасного стану міжнародних економічних відносин (МЕВ), регіональних особливостей функціонування світового господарства, особливостей впливу зовнішньоекономічного середовища на вирішення актуальних проблем економіки України

Зазначена мета передбачає такі завдання вивчення курсу студентами:

- зрозуміти світове господарство як цілісну систему тісно пов'язаних між собою національних економік;
- зрозуміти сутність МЕВ, їх значення та еволюцію, чинники і рівні розвитку, особливості дії законів і принципів;
- засвоїти понятійний апарат, що застосовується у світовій господарській практиці;
- знати форми МЕВ, особливості розвитку інтеграційних процесів та діяльності міжнародних економічних інститутів і організацій;
- вміти творчо аналізувати стан системи міжнародних економічних відносин, визначати проблеми й тенденції їх розвитку;
- вміти творчо аналізувати й оцінювати світогосподарські явища й процеси у контексті національних інтересів України.

Компетентності:

- проводити оцінку поточного стану та прогнозувати тенденції розвитку основних форм міжнародних економічних відносин;
- визначати особливості державного та міжнародного регулювання руху факторів виробництва і торгівлі;
- обґрунтовувати доцільність міжнародної економічної інтеграції країни.

Предметом вивчення дисципліни “Міжнародні економічні відносини” є система національних економік різних країн на основі поділу праці та міжнародної економічної інтеграції.

Навчальною базою перед вивченням курсу є наступні дисципліни: “ Економіка підприємства ”, “Макроекономіка”, “Мікроекономіка”, “ Менеджмент ”.

Дисципліна “Міжнародні економічні відносини” відіграє важливу роль у формуванні загальної економічної культури й професійної кваліфікації майбутніх менеджерів. У результаті вивчення дисципліни студенти мають здобути навички самостійного аналізу й вирішення проблем, які виникають у процесі управління, вміти передбачати негативні явища, що можуть вплинути на фінансово-економічні результати діяльності, знешкоджувати їх передумови й застосовувати найбільш ефективні методи їх нейтралізації.

У ході вивчення дисципліни застосовуються лекційна та практична форми проведення занять, робота студентів над тестовими завданнями, ознайомлення з монографічною та періодичною літературою.

Таким чином, творчий підхід до теоретичних знань, навичок і вмінь сприяє підвищенню конкурентоспроможності майбутніх фахівців на вітчизняному та міжнародному ринку праці.

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ЗА ТЕМАМИ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Предмет, значення і завдання курсу «Міжнародні економічні відносини»

Короткий зміст теми

Предметом вивчення курсу «Міжнародні економічні відносини» є система господарських зв'язків, що виникає між суб'єктами національних економік на основі міжнародного поділу праці та факторів виробництва. МЕВ вивчаються у декількох аспектах:

- МЕВ як детермінанта розвитку світового господарства.
- МЕВ як система економічних відносин, що виникають між суб'єктами національних економік на основі міжнародного поділу факторів виробництва.
- МЕВ як механізм взаємодії суб'єктів економіки різних країн світу щодо виробництва, обміну, розподілу та споживання товарів і послуг.

Основні форми міжнародних економічних відносин:

- міжнародна торгівля;
- міжнародна інвестиційна та виробнича діяльність;
- міжнародне науково-технічне співробітництво;
- міжнародна міграція робочої сили;
- міжнародні валютно-фінансові відносини;
- міжнародні кредитно-грошові відносини; міжнародне співробітництво у сфері послуг;
- міжнародні транспортні відносини;
- міжнародна економічна інтеграція ;
- міжнародні зусилля для вирішення глобальних проблем.

Рівні МЕВ з точки зору територіальних критеріїв: Національний - економічні відносини на рівні окремих держав. Регіональний - економічні зв'язки регіонів, галузевих кластерів та інтеграційних об'єднань.

Наднаціональний - поєднання всіх форм і механізмів взаємодії між суб'єктами господарювання країн світу.

Показники рівня економічного розвитку країни, що обумовлює її місце в системі світогосподарських зв'язків.

Індикатори включення до міжнародної торгівлі:

- експортна квота;
- імпортна квота;
- зовнішньоторговельна квота;

Індикатори залучення національної економіки до міжнародної інвестиційної діяльності:

- частка прямих іноземних інвестицій, залучених до країни, щодо ВВП
($\text{частка III в ВВП} = \text{III (дол.)} / \text{ВВП(грн)}$);
- частка прямих іноземних інвестицій на душу населення в країні
($\text{частка III на душу населення} = \text{III (дол)} / \text{чисельність населення (осіб)}$);

Коефіцієнт еміграції

$Ke = \text{чисельність емігрантів} / \text{чисельність населення} \times 1000 \text{ осіб.}$

Коефіцієнт імміграції

$Ki = \text{чисельність іммігрантів} / \text{чисельність населення} \times 1000 \text{ осіб.}$

Коефіцієнт міграційного обороту

$Kmo = (\text{емігранти} + \text{іммігранти}) / \text{чисельність населення} \times 1000 \text{ осіб.}$

Індикатори залучення національної економіки до міжнародних кредитно-фінансових відносин:

- частка зовнішнього боргу в ВВП = зовнішній борг / ВВП;
- частка зовнішнього боргу на душу населення = зовнішній борг / чисельність населення;
- конвертованість національної валюти.

Особливості МЕВ на сучасному етапі:

- посилення конкуренції між країнами Тріади, поява нових перспективних гравців світової економіки серед НІК (нових індустріальних країн), зокрема країн BRICs;

- посилення інтеграційних процесів між країнами світу, суперечливе поєднання тенденцій глобалізації світогосподарських зв'язків і регіоналізації;
- винятковий вплив на прискорення глобалізації світового господарства, залучення окремих національних економік до всепланетарного простору здійснюють ТНК і міжнародні організації;
- значний вплив чинників неекономічного характеру (тероризм, війни, екологічні проблеми, енергетична, продовольча, демографічна кризи);
- посилення диференціації економічного розвитку між «Золотим мільярдом» і країнами, що розвиваються.

Проблемні питання:

1. Як пояснити існування міжнародних економічних відносин в навчальних планах підготовки майбутніх менеджерів?
2. Іноді міжнародними економічними відносинами називають лише зовнішньоекономічні зв'язки між державами. Надайте свої за та проти такого підходу.
3. Чи посіла Україна достойне місце у сучасних міжнародних економічних відносинах?
4. Яка форма міжнародних економічних відносин була історично першою?
- 5 Яка форма МЄВ домінує на сучасному етапі?

Практична частина

Задача 1.

На основі даних представлених у табл. 2, визначте ступінь залежності кожної країни від міжнародної торгівлі. До якої групи залежності відноситься кожна з країн і чому?

Примітка

Ступень залежності визначається за формулою:

$$D_{\text{зал}} = \frac{1}{2}(E+I) / \text{ВВП} \times 100\%$$

За цим показником усі країни можна розподілити на три групи: високий ступень залежності (45-93%), середній ступень залежності (14-44%) та низький ступень залежності (2,7-13%).

Країна	Обсяг експорту, дол США	Обсяг імпорту, дол США	ВВП, дол США
Німеччина	1037	910	2764
США	1112	1920	12470
Китай	411	792	1790
Японія	969	577	4848
Франція	490	533	2068
Великобританія	449	601	2218
Італія	410	436	1694
Канада	388	357	1023
Росія	302	137,5	2225
Україна	35	42	359,6
Світ в цілому	12062	12380	43920

Задача 2.

Відомо, що ВВП України у 2006р. становив 544 153 млн. грн., обсяг експорту послуг - 7505,5 млн. дол. США, експорту товарів 38 368,0 млн. дол. США; імпорту послуг - 3719,4 млн. дол. США, імпорту товарів - 45 038,6 млн. дол. США. Розрахувати експортну, імпортну та зовнішньоторговельну квоти, якщо середньорічний валютний курс 1 дол. США = 5,0 грн.

На основі проведених розрахунків зробити висновок щодо рівня зовнішньоекономічної відкритості України.

Тема 2. Світове господарство (СГ) та особливості його розвитку

Короткий зміст теми

Внутрішній ринок - форма господарського спілкування, за якою усе призначене для продажу збувається самим виробником усередині країни.

Національний ринок - внутрішній ринок, частина якого орієнтується на іноземних покупців Міжнародний ринок - частина національних ринків, що безпосередньо пов'язана з закордонними ринками (виникли в Європі, на Близькому Сході та Далекому Сході).

Торгуючі товари – товари, які можуть пересуватися різними країнами (сільське господарство, полювання, лісове господарство та рибальство; видобувна й обробна промисловості).

Неторгуючі товари – товари, які споживаються в тій країні, у якій вони вироблені, і не переміщуються між країнами (комунальні послуги й будівництво; оптова й роздрібна торгівля, ресторани й готелі; транспортування, зберігання, зв'язок і фінансове посередництво; оборона й обов'язкові соціальні послуги; охорона здоров'я й суспільні роботи; інші комунальні, соціальні й особисті послуги).

Світовий ринок – сфера стійких товарно-грошових відносин між країнами, заснованих на міжнародному поділу праці й інших факторах виробництва.

Світове господарство – сукупність національних економік країн світу, пов'язаних між собою переміщенням товарів, послуг і факторів виробництва на основі міжнародного поділу праці. Таким чином, світове господарство – це система взаємодіючих господарств різних рівнів усіх країн світу, цілісний характер і функціонування якої, визначається об'єктивними законами розвитку людського суспільства й системою економічних та інших міжнародних відносин, що базуються на міжнародному поділу праці. Із розширенням і розвитком міжнародних економічних відносин (МЕВ) відбувається становлення й розвиток світового господарства та міжнародної економічної системи. МЕВ набувають глобального характеру. Спираючись на економіки окремих держав і світову економіку (у межах міжнародного поділу праці), МЕВ більшою мірою залежні від них. Однак, реалізуючись, МЕВ стають самостійним явищем і підкоряються власним законам. Унаслідок МЕВ з'являються як форма існування й розвитку світового господарства, його внутрішній механізм.

Міжнародна мікроекономіка (international microeconomics) – частина теорії міжнародної економіки, що вивчає закономірності руху між країнами конкретних товарів і факторів їхнього виробництва, а також їхні ринкові характеристики (попит, пропозицію, ціну й інше.).

Міжнародна макроекономіка (international macroeconomics) – частина теорії міжнародної економіки, що вивчає закономірності функціонування відкритих національних економік і світового господарства в цілому в умовах глобалізації фінансових ринків.

Ключові показники функціонування економіки, які безпосередньо зв'язані між собою через СНР (СНР- система взаємозалежних показників розвитку економіки на макрорівні):

- Національний дохід (НД) ;
- Валовий внутрішній продукт (ВВП);
- Валовий національний продукт (ВНП);
- Чистий факторний дохід (net factor income – NY);
- Чисті трансферти (net transfers – NT);

Валовий національний розподільний дохід (ВНД).

Групи країн за регіональними критеріями:

1. Європа – Західна Європа, Центральна Європа, Східна Європа;
2. Азія – Близький Схід, Середній Схід, Середня Азія, Південно-Східна Азія;
3. Африка – Північна, Центральна й Африка південніше Сахари;
4. Америка–англомовна Америка та іспансько- та португальськомовна Латинська Америка.

Типи країн за рівнем соціально-економічного розвитку(за класифікацією ООН, показники – ВВП, ВНП/душу населення)

1. Високорозвинені країни (29 країн, S = 24%; нас. = 15%, світ. ВВП = 74%)
2. Країни, що розвиваються (125, S = 50%, нас. = 52 %; світ. ВВП = 20%)
3. Країни з перехідною економікою (28, S = 26 %, нас. = 33%, світ. ВВП = 6 %).

Класифікація країн за методикою Світового банку:

1. Групи країн за рівнем доходів:
 - країни з низьким рівнем доходів (785 дол. або менше);
 - країни з рівнем доходів нижче середнього (786 – 3125 дол.);
 - країни з рівнем доходів вище середнього (3126 – 9655 дол.);
 - країни з високим рівнем доходів (9656 дол. і вище).
2. Групи країн за рівнем зовнішнього боргу:
 - держави з високим рівнем зовнішньої заборгованості;
 - держави з середньою величиною зовнішнього боргу;
 - держави з найменшою зовнішньою заборгованістю.
3. Класифікація країн за ступенем відкритості світовому ринку:
 - країни з відносно закритою економікою;
 - країни з відносно відкритою економікою (експорт понад 10 %).

Проблемні питання:

1. Чому теорія міжнародної економіки розглядає товар не як продукт виробництва, а як предмет сукупного попиту і сукупної пропозиції?
2. Як змінились міжнародні економічні зв'язки у найновіший період з розпадом соціалістичної системи?
3. Чи є, на Ваш погляд, доречним сучасна класифікація типів країн за рівнем соціально-економічного розвитку.
4. Які показники визначають рівень економічного розвитку країни?
5. Які б показники, на ваш погляд, найбільш повно характеризують рівень економічного розвитку країни?

Практична частина

Задача 1. На основі даних табл. 1, потрібно визначити ступінь відкритості національних економік – через розрахунок експортних квот, обсягу експорту на душу населення та питомої частки кожної країни у світовому експорті.

Таблиця 1

Країна	Обсяг експорту, млрд. дол. США	ВВП, млрд. дол. США	Чисельність населення, млн.чол.
США	625	7400	255,4
Німеччина	521	2497	80,6
Японія	411	5390	124,5
Франція	289	1585	57,4
Великобританія	260	1167	57,8
Італія	234	1112	57,0
Канада	201	575	27,4
Нідерланди	198	415	15,2
Росія	104	370,2	148,3
Україна	18	36	49,7
Світ в цілому	5690	41100	6200000

Які з країн найбільшою мірою залежать від зовнішньоекономічної сфери і чи є це позитивним для національного господарства?

Примітка

Експортна квота – це кількісний показник, що характеризує значимість експорту для економіки в цілому й окремих галузях по тим або інших видах продукції:

$$E_{к.в.} = E_{з.р.} / ВВП * 100\%$$

де $E_{к.в.}$ – експортна квота;

$E_{з.р.}$ - обсяг експорту в звітному році; ВВП – валовий внутрішній продукт.

Тема 3. Міжнародні економічні відносини у системі світового господарства і проблеми їх розвитку

Короткий зміст теми

Глобалізація (від англ. “globe” – земна куля) – складний, багатогранний процес, який має безліч проявів та включає багато проблем. Саме це робить проблематичним дати єдине, однозначне сформульоване визначення глобалізації, яке б охопило всі сторони цього вкрай складного явища, що має планетарні масштаби. Під глобалізацією світового господарства розуміють процес посилення взаємозв'язку національних економік країн світу, що знаходить своє вираження в утворенні світового ринку товарів і послуг, фінансів; становленні глобального інформаційного простору, перетворенні знання в основний елемент суспільного багатства, виході бізнесу за національні кордони через формування ТНК, впровадженні і домінуванні в повсякденній практиці міжнародних відносин і внутрішньополітичного життя народів принципово нових і універсальних ліберально-демократичних цінностей тощо. Основні ознаки процесу глобалізації:

- Взаємозалежність національних економік та їхнє взаємопроникнення, формування міжнародних виробничих комплексів поза національними кордонами;
- фінансова глобалізація – зростаюча фінансова єдність та взаємозалежність фінансово-економічних систем країн світу;
- послаблення можливостей національних держав щодо формування незалежної економічної політики;
- розширення масштабів обміну та інтенсифікація процесів руху товарів, капіталів, трудових ресурсів;
- створення інституцій міждержавного, міжнародного регулювання глобальних проблем;

тяжіння світової економіки до єдиних стандартів, цінностей, принципів функціонування.

Глобалізація економічного розвитку – об'єктивний процес підпорядкування напрямків економічного розвитку окремих країн закономірностям і напрямкам розвитку світового ринкового

господарства. У найбільш широкому розумінні глобалізацію можна трактувати як процес, що виводить міжнародну економіку на вищий рівень розвитку із системною інтернаціоналізацією умов і сфер людської життєдіяльності. Він включає в себе політичні, економічні, соціальні, екологічні, науково-технологічні та інші складові.

Глобальна економіка – саморегулююча, відкрита система, що знаходиться в стані реальної взаємодії з зовнішнім середовищем – окремими економіками, яка виявляється в загальному виді в обміні речовиною, енергією й інформацією.

Глобальні проблеми – сукупність життєво важливих проблем людства, від розв'язання яких залежить його саме існування та перспективи розвитку. Глобальні проблеми пов'язані з природними, економічними і соціальними явищами, що виникли в процесі розвитку сучасної цивілізації. Вони мають загальносвітовий характер як за масштабами і значенням, так і за способами вирішення, що потребують координації зусиль усього світового співтовариства.

Проблемні питання:

1. Які основні причини формування глобалізаційних процесів?
2. Чим характеризується процес глобалізації на рівні окремої країни?
3. Які головні показники визначають ступінь інтегрованості економік різних держав у

- глобальну економіку?
4. Яким чином глобалізація пов'язана з регіоналізацією світового господарства?
 5. У чому полягають негативні наслідки процесу глобалізації?
 6. Які на ваш погляд проблеми є найнебезпечніші для людства?
 7. Як пояснити твердження, що глобальні проблеми людства є наслідком протистояння?

Практична частина

Кейс «Глобалізація та європейські виробники електропобутових товарів». Прочитайте текст кейсу «Глобалізація та європейські виробники електропобутових товарів» та надайте відповідь на запитання.

В 80-ті та 90-ті роки спостерігалася значна глобалізація світової економіки. Але не всі галузі економіки рівною мірою приймали участь у процесі глобалізації. В промисловому секторі європейської економіки, деякі галузі, наприклад, машинобудування, як і раніше залишається галуззю, яка складається з великої кількості різних за розміром компаній. В секторі послуг також присутнє збереження великої кількості національних особливостей.

Виникають питання, чи обов'язково впливає глобалізація на всі галузі, як компанії мають реагувати на такий вплив, чи потрібно компаніям зберігати національні стратегії або розробляти глобальні? Дослідження, яке було проведене на прикладі європейської галузі електропобутових товарів, допоможе відповісти на деякі питання.

Дослідники поділили всі компанії-виробники на ринку електропобутових товарів на три групи:

1. Національні гравці (виробничі потужності знаходяться в своїй країні, 90% продукції продається на місцевому ринку).
2. Експортери (виробничі потужності знаходяться в своїй країні, але більше 30% продукції продається на закордонних ринках). До таких компаній належать Bosch-Siemens, AEG, Merloni.
3. Глобальні гравці (фірми, які виробляють та реалізують продукцію у різних країнах - Electrolux, Philips, Whirlpool).

Поведінка споживачів в різних європейських країнах відрізняється одна від одної. Наприклад, французи надають перевагу пральним машинам з вертикальним завантаженням, а британці з фронтальним, німці обирають машини з високою швидкістю віджимання, а італійці - з низькою. Утворення єдиного європейського ринку сприяє формуванню єдиного «пан-європейського» стилю життя. Уніфікація технічних вимог і стандартів дозволяє виробникам досягати більшої стандартизації товарів, що в свою чергу сприяє формуванню більш однорідних смаків і вимог споживачів.

Роздрібна торгівля представлена в різних європейських країнах своїми гравцями, але створення єдиного ринку призводить до консолідації роздрібних компаній, їх збільшення. В результаті цілої низки злиттів або утворення стратегічних альянсів формуються «пан-європейські» роздрібні мережі. Це дозволяє їм не тільки купувати товари у виробників у всьому світі, але й істотно оптимізувати запаси, покращувати обслуговування споживачів. Сучасні гнучкі технології виробництва дозволяють компаніям випускати різні моделі товарів на одній базовій платформі, які відповідають місцевим уподобанням, без істотного збільшення витрат виробництва.

Зміни в конкурентному середовищі галузі (концентрація або міжнародні злиття компаній, потреба в наявності більш складної інформації про стан ринку, зміни в технології і управлінні виробництвом) призвели до необхідності пріоритетного використання компаніями цієї галузі глобальних або хоча б регіональних (наприклад, пан-європейської) стратегій.

Дослідники вважають, що в майбутньому галузь буде контролюватися п'ятьма – шістьма гігантами, а всі малі та середні компанії будуть так чи інакше пов'язані з ними - ліцензійними угодами, франшизами, спільними підприємствами, стратегічними альянсами і т.п.

Запитання до кейсу:

1. Беручи до уваги загальну ситуацію в галузі, складіть прогноз розвитку для трьох груп

- компаній, які були наведені в ситуації.
2. Як впливають процеси інтеграції і консолідації на різні типи компаній, які представлені в галузі?

Тема 4. Еволюційні періоди формування МЄВ

Короткий зміст теми

Міжнародні економічні відносини – невід’ємна частина світового господарства. Зміни, що відбуваються у світовій економіці, неминуче накладають відбиток на стан і характер МЄВ.

Розглядаючи стародавні часи, перш за все слід звернути увагу на такі цивілізації як Протоіндійська, Древньокитайська (3 тисячоліття до н.е.); Шумерська та Єгипетська (4 тисячоліття до н.е.); суспільства Егейського басейну (2 тисячоліття до н.е.).

Вчені розрізняють два типи цивілізацій стародавнього світу:

- східні цивілізації (Протоіндійська, Древньокитайська, Шумерська та Єгипетська);
- античні цивілізації (Стародавня Греція, Стародавній Рим).

В цілому, розвиток міжнародної торгівлі, як основної форми прояву МЄВ за стародавніх часів супроводжувався

- 1) стабілізацією торговельних стосунків між державами і цивілізаціями;
- 2) стійкістю і систематичністю обміну продуктами, цінностями, сировиною і т.д.;
- 3) розширенням товарної структури міждержавної торгівлі;
- 4) переважанню зовнішньої торгівлі над внутрішньою, особливо для античних цивілізацій (а десь в 3-2 століттях до н.е. більшого значення зовнішня торгівля набуває і для Східних цивілізацій)

В межах сучасної Західної Європи, феодальні відносини пройшли три етапи:

1. Період раннього феодалізму (5-10 століття н.е.) це, по суті, період формування феодального ладу. У цей період і Західній Європі створюються великі феодальні землеволодіння, відбувається поступове закріплення феодалами вільних селян, общинників і колонів, утверджуються відносини земельної ренти.

Період раннього феодалізму характеризується натуральним характером господарювання.

2. Період розвиненого феодалізму (10-15 століття) інша назва період розквіту Середньовіччя, в культурі він знайшов визначення як період Ренесансу. Ознаками цього періоду були: повний розвиток феодального виробництва на селі, новий етап у розвитку середньовічних міст, відновлення і поширення цехового ремесла, активізація торгівлі. В цей період формуються великі централізовані феодальні держави.

Період пізнього феодалізму (15-18 століття) характеризується як занепад економіки В межах сучасної Західної Європи, феодальні відносини пройшли три етапи:

1. Період раннього феодалізму (5-10 століття н.е.) це, по суті, період формування феодального ладу. У цей період і Західній Європі створюються великі феодальні землеволодіння, відбувається поступове закріплення феодалами вільних селян, общинників і колонів, утверджуються відносини земельної ренти. Період раннього феодалізму характеризується натуральним характером господарювання.

2. Період розвиненого феодалізму (10-15 століття) інша назва період розквіту Середньовіччя, в культурі він знайшов визначення як період Ренесансу. Ознаками цього періоду були: повний розвиток феодального виробництва на селі, новий етап у розвитку середньовічних міст, відновлення і поширення цехового ремесла, активізація торгівлі. В цей період формуються великі централізовані феодальні держави.

Період пізнього феодалізму (15-18 століття) характеризується як занепад економіки До країн Сходу економічна теорія відносить Середньовічний Китай, імперію Великих Моголів (Середня та Центральна Азія), Бухарське ханство, країни арабського Сходу, Османську імперію.

В античний період на території сучасної України виникла Скіфська держава, одна з найбільших в Європі, яка підтримувала активні торговельні зв'язки із зовнішнім світом.

Основними торговельними партнерами скіфів були греки, які здійснювали посередницькі функції у торгівлі скіфів із Македонією, Херсонесом, Істрією, Тиром та іншими спільнотами.

Проблемні питання:

1. Як пов'язані між собою еволюція міжнародної економіки та еволюція світового ринку?
2. Міжнародні економічні відносини являють собою історично обумовлену форму функціонування світової економіки. Чи є вірним такий вислів?

Практична частина

Вкажіть до яких відомих вам факторів, що впливають на розвиток міжнародного поділу праці, слід віднести наведені нижче ознаки.

А) Уряд Туреччини заохочував надходження іноземного капіталу до економіки країни, широко розгорнулася діяльність спільних фірм з участю іноземного капіталу. Відбувалися глибокі перетворення у сільському господарстві. Створювалися рентабельні капіталістичні ферми на базі поміщицьких та заможних селянських господарств. Водночас занепадали середні та дрібні селянські господарства. В країні зростало безробіття; десятки тисяч турків у пошуках роботи виїхали у Західну Європу. Визначальним в історії Туреччини став курс нової стратегії розвитку, вперше сформульований у 1980 р. економістом Тургуттом Озалом. У вересні того ж року відбувся черговий військовий переворот. Стратегія розвитку почала активно втілюватися в життя після повернення армії у казарми.

Б) Мережа науково-дослідних, конструкторських, проектних інститутів, а також дослідних підрозділів вищих навчальних закладів функціонує з метою виробництва, розповсюдження і впровадження в практику наукових знань, реалізації єдиної науково-технічної політики. Розвинутий науково-технічний потенціал є також визначальною передумовою для встановлення і ефективного розвитку міжнародних науково-технічних зв'язків.

В) На земній кулі ще у 2005 р. проживало понад 6,5 млрд. осіб. Щорічне збільшення населення на планеті складає приблизно 86 млн осіб. Населення у світі розподілене нерівномірно: найбільше населення проживає в зарубіжній Азії - понад 60 % населення світу, в Африці – 12 %, в Західній Європі - 10 %, в Латинській Америці - 8 %, в країнах СНД та Балтії - 6 %, в Північній Америці - 5 %, Австралії і Океанії - 0,5 %. У липні 2009 року чисельність населення світу досягне 6.8 млрд. і, згідно із середнім варіантом прогнозів, становитиме 7 млрд. у 2012 році, 8 – у 2025 році і 9 млрд. – у 2045.

Г) Значну роль у суспільному виробничому процесі відіграють підприємці як продуктивна сила суспільства. Підприємці беруть на себе ініціативу поєднання ресурсів землі, капіталу і праці в єдиний процес виробництва суспільного продукту для сукупного ринку. Виконуючи роль «свічки запалювання» і каталізатора, підприємці поряд з провідними ресурсами праці є рушійною силою виробництва. Вони також є посередниками, об'єднуючи інші ресурси для здійснення ефективного процесу виробництва.

Тема 5. Середовище розвитку міжнародних економічних відносин

Короткий зміст теми

Середовище МЄВ – це сукупність умов і чинників внутрішнього та зовнішнього характеру, які сприяють або ускладнюють розвиток міжнародних економічних відносин.

Внутрішнє середовище – це система міжнародних відносин разом із її внутрішніми законами та принципами розвитку (форми і види МЄВ, закони функціонування МЄВ, регулювання МЄВ,

зовнішньоекономічна діяльність країн і їх суб'єктів).

Зовнішнє середовище, у якому розвиваються МЄВ, – це мегасистема, що задає параметри та джерела розвитку системи міжнародних економічних відносин.

Економічні закони - об'єктивно діючі причинно-наслідкові зв'язки, що обумовлюють

взаємозалежності між властивостями явищ, процесів, елементів матеріальної системи. Економічні закони, як і закони природи, носять об'єктивний характер. Однак вони істотно відрізняються від законів природи, оскільки виникають, розвиваються і функціонують у процесі економічної діяльності людей. Розвиток національного господарства кожної країни світового співтовариства, як і всього світового господарства, здійснюється під впливом низки законів, найважливішими з яких є:

1. Закон вартості.
2. Закон міжнародної конкуренції.
3. Закон нерівномірного економічного розвитку держав.
4. Закон інтернаціоналізації виробництва.
5. Міжнародного поділу праці.
6. Економічної інтеграції.

На розвиток і розміщення світової економіки впливають закономірності:

1. пропорційності розвитку компонентів територіальних соціально-економічних систем;
2. раціоналізації територіально-економічних зв'язків (економіко-географічного тяжіння);
3. територіальної концентрації продуктивних сил (просторової агломерації);
4. територіальної диференціації;
5. територіального комплексування.

Проблемні питання:

1. Як проявляється вплив політико-правового середовища на діяльність економічних суб'єктів?
2. Як впливають основні елементи соціально-культурного середовища на міжнародні економічні відносини?
3. Назвіть класифікацію чинників економічного середовища. Як вони впливають на формування МЕВ?
4. Назвіть основні закони під впливом яких розвивається національне та світове господарство.

Практична частина

З'ясуйте до якого середовища розвитку МЕВ слід віднести наступні визначення:

А) Способи впливу держави, за яких необхідний суспільству результат досягається шляхом прямого наказу (обов'язкового припису) компетентного органу, який підлягає виконанню суб'єктом ЗЕД незалежно від того, вигідне це виконання йому економічно, чи ні (заборона окремих видів експорту та імпорту; ліцензування та квотування зовнішньоекономічних операцій; застосування технічних, санітарних, фітосанітарних, ветеринарних, екологічних стандартів та вимог; встановлення державної монополії на експорт/імпорт окремих товарів тощо).

Б) Прискорений розвиток вугільної промисловості України вбачається гарантом її енергетичної та економічної незалежності, а тому потребує фінансової підтримки держави. Окремі твердження про недоцільність розвитку вугільної промисловості із-за низьких якісних характеристик власного вугілля, економічної невикористаності його використання, великих матеріальних і фінансових витрат є не досить обґрунтованими в контексті національної безпеки. Зважаючи на значні запаси в нашій державі вугілля, цей стратегічний ресурс може сприяти піднесенню рівня забезпечення енергетичної безпеки України.

В) Радикальні зміни у трудовій сфері, зумовлені економічними реформами в країні, об'єктивно вимагають перегляду існуючих методологічних підходів, урахування вже на етапі організації дослідження нових чинників, головними з яких є багатоманітність форм власності, нові управлінські практики, тиск ринку робочої сили, а також руйнування попередніх моральних норм праці та конституювання нового трудового етносу, нової сукупності ціннісних орієнтацій.

Г) Широке застосування роботів з жорсткою програмою дії і роботів, керованих

операторами знайшли своє застосування в машинобудуванні, виробництві електроніки, і інших виробництвах з використанням різного роду конвеєрного виробництва. Таких компаній можна віднести гіганта машинобудування компанію «Тойота». У її виробництві застосовуються перших два типи роботів на виробництві і третій тип в організації виробництва автомобілів, танкерів і т.д. Використання даних технологій дозволило скоротити час на виробництво одиниці продукції, а також заощадити фінансові кошти.

Д) Однією з причин кризового стану економіки України є розрив господарських зв'язків з державами близького і далекого зарубіжжя та між регіонами країни, що призвело до втрати вітчизняними товаровиробниками традиційних ринків і утруднює вихід на нові ринки збуту своєї продукції. Основу економічних зв'язків складає транспорт, який забезпечує обмін між регіонами та країнами і є одним із важливих чинників територіального поділу праці.

Тема 6. Міжнародний поділ праці (МПП) як об'єктивна основа МЄВ

Короткий зміст теми

Міжнародний поділ праці (МПП) – це вищий ступінь розвитку суспільного територіального поділу праці між країнами. Він спирається на стійку, економічно вигідну спеціалізацію виробництва окремих країн на тих чи інших видах продукції і веде до взаємного обміну результатами виробництва між ними в певних кількісних та якісних співвідношеннях.

Характерні ознаки МПП:

1. Специфіка сфери діяльності. МПП виражає структуру міжнародної економіки, відносини між двома або більше національними економіками.
2. Своєрідність шляхів впливу на структуру національної економіки. Участь у МПП впливає на перебудову народногосподарської структури опосередковано, шляхом пристосування національної економіки до потреб інших країн – учасниць МПП. Крім того, МПП дає можливість країні сконцентрувати свої зусилля на виробництві тих товарів, для яких у неї є абсолютні та відносні переваги, та відмовитися від виробництва товарів, де ці переваги мінімальні.
3. Відмінності обсягів повноважень суб'єктів МПП. Мова йде про зростання економічної ролі держави як суб'єкта МПП.
4. Масштабність. Номенклатура товарів, що обмінюються в межах МПП, є меншою, ніж у межах ВПП (внутрішнього поділу праці) Крім того, на сучасному етапі виділяють наступні особливості розвитку МПП :
 - Загострення економічних протиріч і постійна зміна міждержавних пропорцій між трьома ведучими економічними центрами світу: США – Західна Європа – Японія.
 - Виділення із середовища країн, що розвиваються, так званих “нових індустріальних країн” Південно-Східної Азії і Латинської Америки.
 - Діяльність на світових ринках країн з економічною моделлю перехідного типу в результаті розпаду соціалістичного блоку і СРСР.
 - Значне посилення ролі міжнародних монополій, що контролюють більше 50% світового промислового виробництва та світової торгівлі.
 - Значне посилення процесів міжнародної економічної інтеграції (ЄС, НАФТА й ін.)
 - Діяльність міжнародних економічних організацій щодо регулювання світового господарства і світової торгівлі (СОТ, МВФ і ін.)

Основою зовнішньоторговельних політик держав завжди були концепції міжнародної торгівлі як спроби теоретичного осмислення та пояснення причин міжнародного товарного обміну, його динаміки, структури, ефективності та перспектив розвитку. На сьогодні можна виокремити п'ять груп концепцій розвитку міжнародної торгівлі:

- меркантилізму (раннього та пізнього);
- переваг (абсолютних і відносних);
- факторів виробництва;
- неотехнологічні;
- конкурентоспроможності.

Основними формами міжнародного поділу праці є міжнародна спеціалізація та міжнародне кооперування виробництва.

Міжнародна спеціалізація виробництва виражається у диференціації національних виробництв, концентрації їх зусиль на виробництві товарів та послуг у відповідності до абсолютних та відносних переваг країни з метою задоволення потреб суспільства в глобальному масштабі.

Міжнародна кооперація виробництва – проявляється у узгоджені та об'єднанні спеціалізованих виробничих процесів суб'єктами різних національних економік для виготовлення кінцевої продукції. Тобто міжнародне кооперування як форма МПП зберігає обидві його характерні риси: спеціалізацію (кооперанти на договірній основі розмежовують поміж собою виробничі обов'язки щодо спільного створення узгодженого продукту) та обмін (за умов збереження кооперантами своєї господарської самостійності).

Проблемні питання:

1. Які фактори визначають місце країни в МПП?
2. Особливості і тенденції розвитку МПП.
3. Якими об'єктивними чинниками зумовлюється розвиток міжнародного поділу праці?
4. Чому МПП є основою міжнародних відносин?
5. Охарактеризуйте проблеми участі України в МПП.
6. Що являє собою інтернаціоналізація виробництва?

Практична частина

Задача 1.

Магнітофони є відносно трудомістким товаром, вони вимагають для виробництва 30 год. праці та 6 га землі та продаються за 90 дол. США кожний. Авокадо — товар, що потребує відносно більших витрат землі. На виробництво 1 т авокадо необхідно 1,5 год праці та 6 га землі, при цьому 1 т. авокадо можна продати за 6 дол. США. А. Якщо в США 180 млн працівників та 300 млн га землі, а в Мексиці — 60 млн працівників та 75 млн. га землі, то в якому співвідношенні буде здійснюватись торгівля двома товарами між США та Мексикою? Б. Чому спеціалізація в реальній торгівлі може бути цілком іншою, ніж впливає з теорії співвідношення факторів виробництва?

Задача 2.

Купити товар за кордоном дешевше, ніж виробляти його вдома, що є нашою вигодою. Чи цей підхід сумісний із принципом порівняльної переваги?

Задача 3.

Затрати робочого часу в Україні та Німеччині на виробництво товарів А, Б, В, Г такі:

Товар	Німеччина	Україна
А	3	36
Б	6	54
В	12	72
Г	45	90

А. За якими товарами Німеччина має найбільшу та найменшу абсолютну перевагу перед Україною?

Б. Якщо німецька заробітна плата в 7 разів вище української, які товари будуть продукуватися у Німеччині, а які — в Україні?

Тема 7. Міжнародна економічна інтеграція (МЕІ)

Короткий зміст теми

Економічна інтеграція – свідомо регульований державами і наднаціональними

органами керування процес створення і функціонування міжнародних господарських комплексів у рамках груп держав.

Міжнародна економічна інтеграція – це процес зближення і взаємоприспосування окремих національних господарств на основі розвитку глибоких, стійких взаємозв'язків і поділу праці між країнами, взаємопроникнення їх відтворювальних структур у різних формах і на різних рівнях.

Горизонтальна інтеграція виникає при злитті фірм, які виробляють подібні або однорідні товари з метою їх подальшої реалізації через спільну систему розподілу й отримання при цьому додаткового прибутку, і супроводжується виробництвом за кордоном товарів, аналогічних тим, що виробляються в країні базування.

Вертикальна інтеграція передбачає об'єднання фірм, які функціонують у різних виробничих циклах.

На макрорівні розглядають такі основні форми міжнародної регіональної економічної інтеграції: зона преференційної торгівлі; зона (асоціація) вільної торгівлі; митний союз, спільний ринок, економічний та політичний союзи.

Незважаючи на розходження у формах інтеграції, у наявності бурхливий ріст інтеграційних угруповань у всіх частинах земної кулі.

Північноамериканською угодою про вільну торгівлю (НАФТА) – угода, що охопила усю територію Північної Америки (США, Канада, Мексика). Угода має широкомасштабний характер, оскільки торкається міжнародної торгівлі, фінансових відносин, виробничої сфери, міграції робочої сили, вільного руху капіталів, інвестиційної діяльності, необмеженого вивозу прибутків і доходів.

Організація Азіатсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС) створена в 1989р. як форум держав регіону для сприяння зростаючій економічній взаємозалежності держав АТР у сфері послуг, капіталу, технологій; зміцнення відкритої багатосторонньої торгової системи; підвищення ступеня лібералізації торгівлі та інвестицій в АТР; зміцнення і стимулювання розвитку приватного сектора; використання принципів вільного ринку для збільшення переваг регіонального співробітництва.

Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН) є основним інтеграційним угрупованням в Азії є, в яку входять найбільш розвинуті і заможні держави регіону: Сінгапур, Індонезія, Малайзія, Таїланд, Бруней, В'єтнам, Лаос, М'янма, Філіппіни. Країни АСЕАН мають ємний ринок, унікальні природні багатства, значні трудові ресурси: на них приходиться значна частина світового видобутку нафти, 60% виробництва міді, 67% олова і копра, 83% пальмової олії, 85% натурального каучуку.

Найбільші масштаби, глибина та динаміка притаманні інтеграції західноєвропейських країн проявляються у межах **Європейського союзу (ЄС)**.

Західноєвропейська інтеграція із самого початку була процесом, що йде як «знизу», так і «зверху» – на рівні безпосередніх суб'єктів економічної діяльності і на рівні держав.

Етапи європейської інтеграції:

- 1950-1968 рр. - становлення економічної Європи шести країн;
- 1969-1973 рр. - поглиблення й розширення "Спільного ринку";
- 1974-1984 рр. - певний застій євробудівництва;
- 1985-1991 рр. - виникнення нових інтеграційних структур та їхня підготовка до створення ЄС;
- після 1992 р. - розбудова ЄС.

Проблемні питання:

1. Чим зумовлений динамічний розвиток процесів міжнародної економічної інтеграції?
2. За рахунок чого досягається ефективність міжнародної економічної інтеграції?
3. Які риси характерні для зрілих інтеграційних угруповань (спільного ринку, економічного та політичного союзів)?
4. Які основні чинники зумовлюють виникнення та існування складного переплетіння

політичних і соціально-економічних проблем таких проблем у яких перебігають процеси міжнародної економічної інтеграції?

5. Чи має економічна інтеграція негативні наслідки свого розвитку? Якщо так, то які саме?
6. Як пов'язані між собою мікро- та макрорівні економічної інтеграції?
7. Нащо сьогодні має бути направлена стратегія зовнішньоекономічної діяльності України?

Практична частина

Кейс «Як управляти процесом інтеграції?»

Прочитайте текст кейсу «Як управляти процесом інтеграції?» та надайте відповідь на запитання.

Утворення єдиного європейського ринку тільки підіграло дискусії, що існували і раніше, про те, хто є найбільш конкурентоспроможним в умовах інтеграції – глобальна організація, регіональні структури або сильні національні компанії, які чутко реагують на відмінності в уподобаннях і смаках споживачів на ринках різних європейських країн. Але яку б стратегію не обрала компанія, перед нею постає питання про те, як управляти цими складними організаціями, як від організації, яка розташована і діє в межах однієї країни, перейти до інтегрованих європейських мереж.

Аналіз сучасного стану світового бізнесу показує, що за прибутковістю і конкурентоспроможністю європейські компанії відстають від світових лідерів. Причини такого відставання полягають у їх національній роздробленості, дублювання функцій, недостатнє використання новітніх досягнень як в технології виробництва, так і у менеджменті. Багато аналітиків вважають, що важливим етапом в процесі глобалізації є формування сильних регіональних (в даному випадку європейських) компаній.

Інтеграцію організацій в такі регіональні блоки легше спланувати, ніж здійснити. Але інтеграція - це не просто зміна організаційної схеми компанії на папері. Крім того, така інтеграція обходиться компаніям недешево. Багато компаній, зробивши спробу централізувати свої функції в європейському масштабі, були змушені знову повернутися до попередніх національних схем діяльності. Питання тут в тому, як управляти процесом інтеграції. І приклад компанії Procter&Gamble може багато чого пояснити в цьому питанні.

Компанія P&G прийшла на європейський ринок у 1932 р., коли придбала спочатку одну фірму у Великій Британії, а в середині 50-х поширила свою діяльність й на континентальну Європу. В ті роки кожний філіал компанії в точності копіював американську материнську організацію, повторюючи всі функції. Менеджери національних філіалів повинні були адаптувати затверджені продукти компанії для місцевого ринку, використовуючи систему управління торговими марками P&G для досягнення лідируючого положення на даному ринку.

У 60-х роках, коли єдиний європейський ринок тільки почав формуватися, P&G мала свої філіали в кожній європейській країні. В той час національні особливості кожного ринку були занадто важливі для діяльності компанії через те, що поїздки по Європі були обмежені, а телебачення ще не згладило регіональні особливості. Тому P&G продовжувала адаптувати американські продукти, технології та стратегію до місцевих ринків. Європейський офіс компанії займався виключно відстеженням торгових марок P&G в Європі.

В 70-ті роки, незважаючи на успіхи, яких компанія досягла на всіх західноєвропейських ринках, політичні зміни, що відбувалися, заставили її замислитися про необхідність більшої регіональної координації. Нафтова криза 1974 р. Загострила ситуацію більш жорсткими фінансовими обмеженнями, бо компанія використовувала різні нафтопродукти у своєму виробництві. Компанія створила Європейський Технічний Центр, завданням якого була розробка загальних програм розвитку. При цьому всі місцеві філіали зберегли свої науково-дослідні відділи, у Великій Британії продовжував діяти технічний центр в Ньюкаслі. Ця перша спроба була невдалою, розроблені центром програми викликали критику місцевих відділень компанії. Скоро довелося повернутися до попередньої схеми роботи. З того часу компанія більше не намагалася силою примусити місцевих менеджерів до співробітництва.

Замість цього ставка була зроблена на добровільну інтеграцію, яка реалізовувалася шляхом створення проектних команд, які створили в компанії матричну структуру управління. Першим на шлях європейської інтеграції встав відділ досліджень і розвитку компанії. Спільні загальноєвропейські програми розроблялись для цілої низки продуктів, але разом з тим працівники відділу працювали у місцевих філіалах й були підпорядковані місцевим менеджерам, які виплачували їм зарплату.

На початку 80-х до процесу інтеграції підключився відділ маркетингу. Європейські команди представників різних національних філіалів розробляли загальні програми для конкретних торговельних марок. Такі програми потім ратифікувалися місцевими філіалами, які несли відповідність за реалізацію програми на місцевому ринку і сплачували зарплату своїм учасникам європейської команди.

Ці європейські проектні команди, які створили матричну організаційну структуру, були проміжним етапом на шляху до більш формальної інтеграції компанії. Один з менеджерів компанії пригадував, як нелегко було йому працювати. Менеджер європейської команди чекав, що він зможе залучити генерального директора місцевого філіалу на свій бік, але той вимагав від нього триматися подалі від «безглузвих» ідей європейців. Працівників, яким вдалося спрацюватися в таких європейських проектних командах, зазвичай переводили на різні посади, але вони продовжували працювати в проектах, тим самим реалізуючи ідею інтеграції на новій посаді.

Наступним кроком була поступова централізація деяких функцій компанії, за які тепер відповідали не місцеві менеджери, а європейські представники. Так трапилося з дослідженнями і розвитком у 1977 р., а до 1989 р. централізація всіх функцій компанії була в цілому завершена.

В маркетингу як і раніше орієнтувалися на місцевий ринок, але від географічного принципу управління перейшли до управління продуктом. В середині 80-х рр. в Європі було три вищих регіональних менеджери, кожний з яких одночасно відповідав за певні продукти. В 1985 р. у кожного такого керівника з'явилися підпорядковані менеджери торгових марок (бренд-менеджери).

В результаті цих процесів генеральні директори національних філіалів компанії поступово втратили багато функцій, і натомість зосередилися на зв'язках з місцевою владою, а також на збуті товарів компанії на даному ринку.

Процес інтеграції в компанії Procter&Gamble зараз вбачається закономірним і логічним, а в свій час кожна зміна викликала сумніви і бурхливі суперечки. Те, що, незважаючи на ці сумніви і суперечки, процес успішно розвивався, підтверджує, що він відображував об'єктивну європейську тенденцію, яку своєчасно помітила і використала компанія. В результаті були розроблені та успішно реалізовано кілька програм створення європейських продуктів, найбільш відомими з яких є «Памперси» (1985р.) та «Аріель Ультра» (1989р.).

Запитання до кейсу:

- 1) Використовуючи історію інтеграції компанії P&G, яка тривала два десятиріччя, визначте, які чинники слід враховувати під час вибору темпів інтеграції. В яких випадках ефективною є «шокова терапія», а в яких поступовий і повільний розвиток?
- 2) В яких напрямках йшла інтеграція в компанії P&G? Які ще напрямки інтеграції можливі?
- 3) Як вплинули інтеграційні процеси в Європі на поведінку компаній на ринку?

Тема 8. Загальні проблеми сучасних міжнародних економічних відносин

Короткий зміст теми

Глобалізація (від англ. “globe” – земна куля) – складний, багатогранний процес, який має безліч проявів та включає багато проблем. Саме це робить проблематичним дати єдине, однозначне сформульоване визначення глобалізації, яке б охопило всі сторони цього вкрай складного явища, що має планетарні масштаби. Під глобалізацією світового господарства розуміють процес посилення взаємозв'язку національних економік країн світу, що знаходить

своє вираження в утворенні світового ринку товарів і послуг, фінансів; становленні глобального інформаційного простору, перетворенні знання в основний елемент суспільного багатства, виході бізнесу за національні кордони через формування ТНК, впровадженні і домінуванні в повсякденній практиці міжнародних відносин і внутрішньополітичного життя народів принципово нових і універсальних ліберально-демократичних цінностей тощо. Основні ознаки процесу глобалізації:

- взаємозалежність національних економік та їхнє взаємопроникнення, формування міжнародних виробничих комплексів поза національними кордонами;
- фінансова глобалізація – зростаюча фінансова єдність та взаємозалежність фінансово-економічних систем країн світу;
- послаблення можливостей національних держав щодо формування незалежної економічної політики;
- розширення масштабів обміну та інтенсифікація процесів руху товарів, капіталів, трудових ресурсів;
- створення інституцій міждержавного, міжнародного регулювання глобальних проблем;

тяжіння світової економіки до єдиних стандартів, цінностей, принципів функціонування.

Глобалізація економічного розвитку – об'єктивний процес підпорядкування напрямків економічного розвитку окремих країн закономірностям і напрямкам розвитку світового ринкового господарства. У найбільш широкому розумінні глобалізацію можна трактувати як процес, що виводить міжнародну економіку на вищий рівень розвитку із системною інтернаціоналізацією умов і сфер людської життєдіяльності. Він включає в себе політичні, економічні, соціальні, екологічні, науково-технологічні та інші складові.

Глобальна економіка – саморегулююча, відкрита система, що знаходиться в стані реальної взаємодії з зовнішнім середовищем – окремими економіками, яка виявляється в загальному виді в обміні речовиною, енергією й інформацією.

Глобальні проблеми – сукупність життєво важливих проблем людства, від розв'язання яких залежить його саме існування та перспективи розвитку. Глобальні проблеми пов'язані з природними, економічними і соціальними явищами, що виникли в процесі розвитку сучасної цивілізації. Вони мають загальносвітовий характер як за масштабами і значенням, так і за способами вирішення, що потребують координації зусиль усього світового співтовариства.

Проблемні питання:

1. Які основні причини формування глобалізаційних процесів?
2. Чим характеризується процес глобалізації на рівні окремої країни?
3. Які головні показники визначають ступінь інтегрованості економік різних держав у глобальну економіку?
4. Яким чином глобалізація пов'язана з регіоналізацією світового господарства?
5. У чому полягають негативні наслідки процесу глобалізації?
6. Які на ваш погляд проблеми є найнебезпечніші для людства?
7. Як пояснити твердження, що глобальні проблеми людства є наслідком протистояння?

Практична частина

Кейс «Глобалізація та європейські виробники електропобутових товарів» Прочитайте текст кейсу «Глобалізація та європейські виробники електропобутових товарів» та надайте відповідь на запитання.

В 80-ті та 90-ті роки спостерігалася значна глобалізація світової економіки. Але не всі галузі економіки рівною мірою приймали участь у процесі глобалізації. В промисловому секторі європейської економіки, деякі галузі, наприклад, машинобудування, як і раніше залишається галуззю, яка складається з великої кількості різних за розміром компаній. В секторі послуг також присутнє збереження великої кількості національних особливостей.

Виникають питання, чи обов'язково впливає глобалізація на всі галузі, як компанії

мають реагувати на такий вплив, чи потрібно компаніям зберігати національні стратегії або розробляти глобальні? Дослідження, яке було проведене на прикладі європейської галузі електропобутових товарів, допоможе відповісти на деякі питання.

Дослідники поділили всі компанії-виробники на ринку електропобутових товарів на три групи:

1. Національні гравці (виробничі потужності знаходяться в своїй країні, 90% продукції продається на місцевому ринку).
2. Експортери (виробничі потужності знаходяться в своїй країні, але більше 30% продукції продається на закордонних ринках). До таких компаній належать Bosch-Siemens, AEG, Merloni.
3. Глобальні гравці (фірми, які виробляють та реалізують продукцію у різних країнах - Electrolux, Philips, Whirlpool).

Поведінка споживачів в різних європейських країнах відрізняється одна від одної. Наприклад, французи надають перевагу пральним машинам з вертикальним завантаженням, а британці з фронтальним, німці обирають машини з високою швидкістю віджимання, а італійці - з низькою. Утворення єдиного європейського ринку сприяє формуванню єдиного «пан-європейського» стилю життя. Уніфікація технічних вимог і стандартів дозволяє виробникам досягати більшої стандартизації товарів, що в свою чергу сприяє формуванню більш однорідних смаків і вимог споживачів.

Роздрібна торгівля представлена в різних європейських країнах своїми гравцями, але створення єдиного ринку призводить до консолідації роздрібних компаній, їх збільшення. В результаті цілої низки злиттів або утворення стратегічних альянсів формуються «пан-європейські» роздрібні мережі. Це дозволяє їм не тільки купувати товари у виробників у всьому світі, але й істотно оптимізувати запаси, покращувати обслуговування споживачів. Сучасні гнучкі технології виробництва дозволяють компаніям випускати різні моделі товарів на одній базовій платформі, які відповідають місцевим уподобанням, без істотного збільшення витрат виробництва.

Зміни в конкурентному середовищі галузі (концентрація або міжнародні злиття компаній, потреба в наявності більш складної інформації про стан ринку, зміни в технології і управлінні виробництвом) призвели до необхідності пріоритетного використання компаніями цієї галузі глобальних або хоча б регіональних (наприклад, пан-європейської) стратегій.

Дослідники вважають, що в майбутньому галузь буде контролюватися п'ятьма – шістьма гігантами, а всі малі та середні компанії будуть так чи інакше пов'язані з ними - ліцензійними угодами, франшизами, спільними підприємствами, стратегічними альянсами і т.п.

Запитання до кейсу:

1. Беручи до уваги загальну ситуацію в галузі, складіть прогноз розвитку для трьох груп компаній, які були наведені в ситуації.
2. Як впливають процеси інтеграції і консолідації на різні типи компаній, які представлені в галузі?

Тема 9. Міжнародні економічні організації у багатосторонньому економічному співробітництві і регулюванні міжнародних економічних відносин

Короткий зміст теми

Міжнародна організація – це об'єднання трьох або більше урядів, міжурядових або громадських співтовариств, спрямоване на вирішення певних спільних питань чи реалізації проектів. У роботі міжнародних організацій беруть участь уповноважені посланці, які представляють інтереси своєї держави чи співтовариства, притримуючись поваги, невтручання у внутрішні справи, порядку прийняття рішень та норм міжнародного права.

За предметом діяльності розрізняють загальнополітичні та спеціальні (економічні, науково-технічні, кредитно-фінансові, військові, з питань розвитку та ін.) міжнародні організації. Вони мають установчу міжнародну угоду, постійні органи і штаб-квартиру.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ. ООН – універсальна організація, яка виконує і загальнополітичні, і спеціалізовані функції, оскільки включає більш ніж 30 взаємопов'язаних об'єднань. Заснована ще в 1945 р., нині вона охоплює 193 країни світу (Західна Сахара та інші маленькі держави не приєдналися до ООН через їх невизнання) і є центром розв'язування проблем, з якими зіштовхується людство **ЮНЕСКО** – спеціалізований підрозділ ООН із питань освіти, науки і культури.

Світова організація торгівлі (СОТ) – міжнародне об'єднання, що опікується правилами торгівлі між країнами, дбає, щоб торговельні обміни відбувалися легко, передбачувано і вільно, а також врегульовує торговельні суперечки.

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) – спеціалізоване об'єднання ООН, головною метою якого є сприяння охороні здоров'я населення всіх країн світу.

Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ) – міжнародна організація з науково-технічної співпраці в галузі мирного використання ядерної технології. Її членами є 146 держав. МАГАТЕ встановлює стандарти ядерної безпеки і захисту довкілля, надає країнам технічну допомогу, а також заохочує обмін науково-технічною інформацією щодо мирного використання атому.

ЗАГАЛЬНОПОЛІТИЧНІ ОРГАНІЗАЦІЇ. Рада Європи, яка функціонує з 1949 р., є міжурядовою організацією, завдання якої – захист прав людини та верховенство права. **СПЕЦІАЛІЗОВАНІ ОРГАНІЗАЦІЇ.** **Європейський Союз (ЄС)** – політико-економічне інтеграційне об'єднання 27 країн Європи. Країни ЄС зобов'язалися проводити спільний зовнішньополітичний курс, узгоджувати основні напрямки економічної, екологічної і соціальної політики.

Організація Північноатлантичного договору (НАТО, або Північноатлантичний Альянс). НАТО – міжнародна військово-політична організація, створена в 1949 р. Нині в своєму складі вона налічує 28 держав. До цієї організації прагне в майбутньому долучитися й Україна.

Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК) – об'єднання основних нафтовидобувних країн, що розвиваються (Алжир, Венесуела, Індонезія, Ірак, Іран, Катар, Кувейт, Лівія, Нігерія, ОАЕ, Саудівська Аравія). Заснована ще в 1960 р., нині ОПЕК контролює більше третини світового видобутку нафти.

Проблемні питання:

1. Яким чином інтеграція України в світову економіку значною мірою гальмується структурою виробництва?
2. Які існують аспекти стратегічної інтеграції України у світове господарство?
3. Що об'єднує інтеграційні процеси європейських країн з перехідною економікою та інтеграційні процеси України?
4. Проблематика співробітництва України з міжнародними організаціями системи ООН (включаючи валютно-фінансові установи).
5. Співробітництво України з ЄБРР в Україні: проблеми та перспективи.
6. Участь України в європейських міжнародних організаціях.

Практична частина

Кейс «Заплутаний слід відповідальності за катастрофу нафтового танкера» Прочитайте текст кейсу «Заплутаний слід відповідальності за катастрофу нафтового танкера» та надайте відповідь на запитання. Крах танкера «Prestige» (який належить одній країні, підпорядковується в адміністративному плані іншій країні і фрахтується компаніями з різних країн світу) відновило суперечки з приводу перевірки морських суден і застосування законів, що регулюють перевезення вантажів морським транспортом.

Коли зношений танкер зареєстрований на Багамах, належить Ліберійській компанії, підпорядковується грецькій морській адміністрації, зафрахтований російською нафтовою компанією, що розташована у Швейцарії, і здійснює рейс під керівництвом капітана-грека,

командувача азіатським екіпажем, - хто в кінцевому підсумку несе відповідальність за екологічний і економічний збиток, викликаний розливом нафтопродуктів?

Старий однокорпусний танкер «Prestige» з вантажем 70000 тон мазуту розколовся надвоє і потонув біля північного узбережжя Іспанії. Ця катастрофа розпалила палкі суперечки навколо проблеми перевірки технічного стану морських суден, що перевозять вантажі, а також навколо проблеми застосування міжнародних законів, що регулюють морські перевезення.

Танкер, спущений на воду 26 років тому, отримав пробоїну під час шторму і почав тонути, розливаючи нафтопродукти в море. Через розлив 10000 тон цього вкрай токсичного вантажу утворилася 130-кілометрова пляма нафти, що призвело до забруднення здебільшого багатих рибних місць в районі Галісії. Більш 1000 рибалок втратили роботу, птиці вкрилися шаром мазуту, а в затоках загинули омари.

У північній Атлантиці дуже жвавий рух морського транспорту, і катастрофа танкера «Prestige» - не перший випадок, який призвів до розливу нафтопродуктів біля північно-східного узбережжя Іспанії. Франція також постраждала від екологічних катастроф, викликаних аваріями вантажних кораблів. Після катастрофи танкера «Prestige» президент Франції Жак Ширак (Jacques Chirac) закликав до прийняття «драконівських заходів» щодо забезпечення безпеки морських перевезень і захисту берегів європейських країн від загрози екологічних катастроф.

У 1999 р. біля берегів Бретані затонув танкер «Erika», що призвело до розливу 15000 тон мазуту і забрудненню 400 км узбережжя. Після краху танкера Франція звернулася до Європейського Союзу з пропозицією заснувати організацію щодо гарантування безпеки морських перевезень, проте справа загрузла в дискусії про те, де повинна бути розташована штаб-квартира такої організації.

Хосе Марія Аснар (Jose Maria Aznar), який був на той час прем'єр-міністром Іспанії, пригрозив порушити судовий процес з метою компенсації витрат на очищення навколишнього середовища від забруднення нафтопродуктами. Однак проти кого міг би прем'єр-міністр висунути судовий позов? Юристи стверджують, що останнім часом стало особливо важко застосовувати міжнародне морське право через те, що компанії і власники морських суден намагаються скорочувати свої витрати, реєструючи свої судна в так званих «додаткових притулках» (країнах з низькими податками), а також наймаючи дешеві, але в багатьох випадках погано підготовлені екіпажі. Танкер «Prestige» не був винятком. Він був зареєстрований на Багамських островах, належав ліберійській компанії Mare Shipping, підкорявся адміністративно грецькій компанії Universe Maritime і був зафрахтований російською торговою компанією Crown Resources, що зареєстрована в Швейцарії.

Політика також є перешкодою на шляху вирішення даної проблеми. Після катастрофи танкера «Prestige» іспанський уряд вхопилося за той факт, що танкер прямував на британську колонію Гібралтар, на яку Іспанія пред'являє свої територіальні претензії. Іспанія намагається звинуватити Великобританію в тому, що британський уряд не виконує директив ЄС з перевірки технічного стану морських суден. Лойола де Паласіо (Loyola de Palacio), громадянин Іспанії та комісар ЄС з питань транспорту та енергетики, пішов ще далі, звинувачуючи Гібралтар в тому, що сталося з танкером «Prestige». На думку пана Паласіо, в Гібралтарі не заборонений заходження і розвантаження потенціально небезпечних однокорпусних танкерів, що дозволяє гібралтарцям наживатися на обслуговуванні судів, які не можуть заходити в європейські порти. Британський уряд оголосив звинувачення Іспанії позбавленими всяких підстав. У своєму листі до Європейської Комісії, яке було опубліковане але в «Financial Times», сер Найджел Шейнволд (Nigel Sheinwald), постійний представник Великобританії в ЄС, стверджує, що танкер «Prestige» не так направляється в Гібралтар під час свого останнього драматичного подорожі. «Останній раз танкер зупинявся на дозаправку в Гібралтарі, навіть не заходячи в порт, в червні 2003 р», - сказано в листі. Рішення про те, хто повинен нести витрати з ліквідації наслідків катастрофи, повинно прийматися відповідно до Конвенції про цивільно-право виття відповідальності (Civil Liability Convention), прийнятої Міжнародної морської організацією (International Maritime Organization). Відповідно до цієї

конвенції власник судна зобов'язаний відшкодувати шкоду від витоку нафти з танкера, але цей збиток був визначений всього в \$ 80 млн.

Згідно з висновками Intertanko, асоціації незалежних власників танкерів, у 95% випадків суми компенсації, передбаченої Конвенцією про цивільно-правової відповідальності, достатньо для того, щоб профінансувати очищення забруднених територій. У тих випадках, коли цієї компенсації недостатньо, починає діяти Міжнародний фонд компенсації забруднення нафтою (International Oil Pollution Compensation Fund), який фінансується отримувачем нафти.

Максимальна сукупна компенсація від цими двома організаціями, становить \$ 180 млн. Після катастрофи танкера «Prestige» увагу була звернута також на перевірку технічного стану зношених судів. Європейська Комісія зажадала від урядів країн Європи як найшвидше ввести в дію нові правила перевірки. У відповідності з цими правилами портові власті повинні перевіряти мінімум 25% всіх суден, що заходять в доки, причому в першу чергу повинні перевіряти зношені однокорпусні суду.

Запитання до кейсу:

1. Назвіть основні етичні проблеми у випадку з танкером «Prestige».
2. Назвіть основні проблеми соціальної відповідальності у випадку з танкером «Prestige».
3. Яка зі сторін даного конфлікту, на вашу думку, повинна була б нести найбільшу і саму невелику відповідальність перед законом за розлив нафти?
4. Не беручи до уваги політичних аспектів проблеми, які заходи можна було б зробити, щоб уникнути виникнення подібних проблем у майбутньому?

Тема 10. Міжнародна торгівля (МТ) як головна форма міжнародних економічних відносин та її регулювання

Короткий зміст теми

Міжнародна торгівля є формою зв'язку між товаровиробниками різних країн, виникає на основі міжнародного розподілу праці та відбиває їх взаємну економічну залежність. Міжнародна торгівля має деякі особливості при порівнянні її з внутрішньою торгівлею. Вони виражаються в тому, що:

- ресурси на міжнародному рівні більш мобільні, ніж усередині країни;
- кожна країна використовує свою або єдину валюту, або валюту, яка найбільш поширена в практиці міжнародної торгівлі;
- міжнародна торгівля залежна від політичного клімату, що склався в країні та у міжнародному співтоваристві.

На розвиток міжнародної торгівлі впливає ряд факторів:

- розвиток міжнародного поділу праці й інтернаціоналізація виробництва;
- НТР, що сприяє відновленню основного капіталу, створенню нових областей економіки, прискорює реконструювання старих;
- активна діяльність міжнародних корпорацій на світовому ринку;
- регулювання (лібералізація) міжнародної торгівлі шляхом заходів ГАТТ/ СОТ);
- лібералізація міжнародної торгівлі, перехід більшості країн до режиму, що включає скасування кількісних обмежень імпорту і зниження мита, створення вільних економічних зон;
- розвиток процесів торгово-економічної інтеграції: ліквідація регіональних бар'єрів, формування загальних ринків, зон вільної торгівлі;

Як міжнародну, так і внутрішню торгівлю оцінюють за трьома характеристиками:

- загальний обсяг (товарообіг);
- товарна структура (за основними видами продукції, за товарними формами);
- географічна структура (по країнах, по типах країн, тощо).

Метод торгівлі - це засіб здійснення торговельного обміну (торговельної операції чи торговельної угоди). В міжнародній торговельній практиці використовується два основні методи торгівлі:

1. торгівля напряму (здійснення операції безпосередньо між виробником та споживачем) через посередників. Сучасними особливостями діяльності посередницьких фірм

в міжнародній торгівлі є:

- укрупнення, а саме транснаціоналізація;
- спеціалізація (за товарами, видами діяльності, послугами, угодами);
- підпорядкування невеликих посередницьких фірм крупним виробникам;
- підпорядкування малих і середніх виробників крупним торговельно-посередницьким корпораціям.

На практиці найчастіше в міжнародних відносинах використовується Гармонізована система опису і кодування товарів (ГСОКТ), яка має за мету упорядкувати статистичний звіт як в міжнародній торгівлі, так і в сфері митних тарифів. У цій системі товари розподілені по 21 розділу, 96 товарним групам, 1241 товарній позиції і по 5019 субпозиціям. ГСОКТ служить основою для переговорів в рамках СОТ, а також є базою для ув'язки з іншими системами класифікації ООН.

Міжнародна стандартизація - стандартизація, участь у якій відкрита для відповідних органів усіх країн. Під стандартизацією розуміється діяльність, спрямована на досягнення упорядкування в певній галузі шляхом встановлення положень для загального і багаторазового застосування щодо реально існуючих і потенційних завдань. Ця діяльність виявляється у розробці, опублікуванні та застосуванні стандартів. Особливістю сучасного розвитку світової торгівлі є високий її рівень монополізації, який є результатом діяльності транснаціональних корпорацій.

Взагалі, за рівнем монополізації розрізняють ринок чистої монополії, ринок монополістичної конкуренції, ринок олігополії, ринок суто конкуренції.

Світова ціна визначається взаємодією попиту та пропозиції на світовому ринку.

Світовий попит визначається як внутрішній надлишковий попит при кожному можливому рівні ціни в країні-імпортері. Він залежить від переваг споживачів, що прагнуть максимізувати корисність.

Світова пропозиція визначається як надлишкова пропозиція продукту при кожному можливому рівні ціни в країні-експортері. Вона залежить від виробничих можливостей цієї країни. Світова ціна встановлюється при рівновазі світового попиту та світової пропозиції.

Важливе значення в розвитку міжнародної торгівлі займає її регулювання. Розрізняють наступні види державного регулювання міжнародної торгівлі:

- одностороннє;
- двостороннє;
- багатостороннє

Проблемні питання:

1. В чому полягає сутність стандартної моделі міжнародної торгівлі на базі теорії взаємного попиту?

2. Що таке загальна міжнародна рівновага?

3. Як впливає економічний ріст на міжнародну торгівлю окремих країн?

4. В чому полягає принципова відмінність торгових товарів від неторгових, які чинники впливають на процес формування ціни як однієї так і іншої групи товарів?

5. Які основні тенденції з погляду зміни динаміки міжнародної торгівлі можна виділити, аналізуючи розвиток міжнародної торгівлі впродовж 20-го сторіччя?

Практична частина

Задача 1.

Припустимо, що країни А і Б виготовляють та споживають товар Х незалежно одна від одної. Функція попиту на товар Х у країні А має вигляд $D_A = (100 + i \cdot 10) - (20 + i) \cdot P$, а функція пропозиції $S_A = (20 + i \cdot 10) + (20 + i) \cdot P$. Функція попиту на товар Х у країні Б має вигляд $D_B = (80 + j \cdot 10) - (20 + j) \cdot P$, а функція пропозиції $S_B = (40 + j \cdot 10) + (20 + j) \cdot P$.

1) визначте математично і графічно внутрішню ціну рівноваги в кожній із країн (P_A і P_B відповідно);

- 2) припустимо, що країни починають торгувати товаром X, причому витрати на транспортування дорівнюють нулю. Визначите, яка країна буде експортувати товар X, а яка – імпортувати;
- 3) визначите математично вид функції і побудуйте криві попиту D_W і пропозиції S_W на світовому ринку;
- 4) визначите математично і графічно світову ціну рівноваги P_W на товар X та обсяги торгівлі на світовому ринку;
- 5) розрахуйте вплив міжнародної торгівлі на добробут споживачів, виробників, а також країн А і Б в цілому.

Задача 2.

Підприємство укладає зовнішньоторговельну угоду у 2016 році з іноземною фірмою на поставку обладнання у 2018 році за цінами на умовах «ковзання». На дату укладання контракту:

- Базисна ціна товару складала 10 млн. ум. од.
- Витрати на сировину – 45 %.
- Витрати на зарплату – 40 %.
- Постійні витрати – 15 %.
- Індекс цін на сировину за період «ковзання» – 1,54.
- Індекс цін на заробітну плату за період «ковзання» – 1,2.

На основі наведених даних розрахуйте, яку суму імпортер має сплатити експортеру у 2016 році за придбання обладнання.

Примітка:

Під «умовами ковзання» розуміють умови перерахунку базової ціни в кінцеву, за якою замовник розрахується з постачальником. У своїй пропозиції фірма вказує ціну і дату пропозиції (базисна ціна), порядок розкладання цієї ціни на складові елементи. У контракті, фіксуються наступні погоджені в переговорах умови: базисна ціна, питома вага її складових елементів; ціни матеріалів до моменту висновку угоди, тобто базові ціни і ставки; умови ковзання. Залежність кінцевої ціни від зміни цін на матеріали і тарифів заробітної плати встановлюють за формулою:

$$P_1 = P_0 (A (a_1/a_0) + B (v_1/v_2) + C),$$

де P_1 – кінцева ціна устаткування; P_0 – базова ціна; A – частка в ціні витрат на матеріали; B – частка витрат на заробітну плату; C – незмінна частина ціни; a_0 – базова ціна (індекс цін) матеріалів; a_1 – ціна матеріалів за період ковзання, тобто під час виконання замовлення; v_0 – базові ставки (індекс) заробітної плати; v_1 – зміна тарифів зарплати за період виконання замовлення.

Задача 3.

Компанія "Кока-Кола", американський виробник охолоджувальних напоїв, продає їх концентрат в Україну. Однак Україна запроваджує високе імпортне мито на ввезення "Кока-Коли", щоб захистити українських виробників, і збільшує податки на прибуток іноземних компаній. Що може зробити "Кока-Кола":

- а) щоб не віддавати частку українського ринку місцевим конкурентам;
- б) скоротити обсяг податків на прибуток, які виплачуються в Україні;
- в) гарантувати цілісність своїх активів в Україні?

Тема 11. Міжнародні економічні відносини у сфері послуг

Короткий зміст теми

Послуги – це зміна у становищі інституціональної одиниці, що відбувається внаслідок дій і на основі взаємної згоди з іншою інституціональною одиницею. За класифікацією ГАТТ/СОТ послуги поділяються на:

- комунальні та будівництво;
- оптова та роздрібна торгівля;

- ресторани та готельні послуги;
- транспортування, зберігання та зв'язок;
- фінансове посередництво;
- оборона, охорона здоров'я та громадські роботи;
- особисті, культурні та рекреаційні послуги.

За класифікацією Світового банку послуги поділяються на:

• факторні послуги (factor services) - платежі, що виникають у зв'язку з міжнародним рухом факторів виробництва, насамперед капіталу й робочої сили (доходи на інвестиції, роялті й ліцензійні платежі, зарплата, виплачена нерезидентам);

нефакторні послуги (non-factor services) - інші види послуг (транспорт, подорожі й інші нефінансові послуги). Загальні особливості міжнародної торгівлі послугами:

• Торгівля переважно здійснюється на прямих контактах між виробниками послуг і їхніми споживачами.

• Регулювання торгівлі відбувається не на кордоні, а всередині країни відповідно до положень внутрішнього законодавства.

• Велика залежність обсягу послуг і їхньої вартості від складності й наукомісткості товарів.

• Значно вища захищеність державою виробництва й реалізації послуг, ніж сфери матеріального виробництва та торгівлі.

• Послуги, що надходять в особисте споживання (туризм, освіта, культура тощо), не можуть бути задіяні в господарському обороті.

• На світовому ринку послуг домінують 8 провідних країн, на які припадає 2/3 світового обсягу послуг і понад 50 % імпорту.

• Найбільше значення (за загальною вартістю послуг) у світовій торгівлі послугами мають транспортні послуги та туризм.

Проблемні питання:

1. Які особливості характерні ринку послуг, що відрізняють його від ринку товарів?
2. Чи впливає процес глобалізації на еволюцію сфери послуг? Навести приклади.

Практична частина

Задача 1.

Експорт-імпорт послуг за країнами світу у 2016-2017 рр. подано у табл. (млн. дол. США). Визначте показники динаміки торгівлі послугами: темпи приросту експорту, імпорту та зовнішньоторговельного обігу.

Країни	Експорт		Імпорт	
	2016 р.	2017 р.	2016р.	2017р.
Росія	3410,6	3851,6	696,7	894,2
Велика Британія	546,8	695,1	610,5	863,4
Швейцарія	510,2	618,0	174,2	258,0
США	442,6	555,2	437,2	426,3
Кіпр	406,9	637,3	389,8	661,4
Німеччина	380,9	547,1	339,4	511,5
Китай	38,3	70,2	15,3	21,1
Японія	11,8	19,6	9,6	28,3
Світ	9038,9	11741,3	4980,6	6468,0

Примітка:

1. Темпи росту:

- темпи росту експорту

$$T_{p.e.} = E_{z.p.} / E_{b.p.} * 100\%$$

де $T_{p.e.}$ – темпи росту експорту;

$E_{з.р.}$ – обсяг експорту в звітному році;

$E_{б.р.}$ – обсяг експорту в базисному році.

2. Темпи приросту:

- темпи приросту експорту

$$T_{пр.е.} = T_{р.е.з.р.} / T_{р.е.б.р.} * 100\%$$

де $T_{пр.е.}$ – темпи приросту експорту;

$T_{р.е.з.р.}$ – темпи росту експорту за звітний рік;

$T_{р.е.б.р.}$ – темпи росту експорту за базисний рік.

Задача 2.

Україна вводить тариф на імпорту кави у розмірі 20 ум.од. за тону. На основі даних, наведених у таблиці, розрахуйте наступні величини:

Показник	Значення
Світова ціна на каву	300 ум.л.д. за 1 т.
Обсяг внутрішнього споживання	8 млн.т.
Обсяг внутрішнього виробництва	20 млн.т.

1. Обсяг експорту кави Бразилії.

2. Вартість експорту кави Бразилії.

3. Розмір надходжень до державного бюджету України від тарифних зборів.

Тема 12. Міжнародна інвестиційна діяльність і виробниче співробітництво

Короткий зміст теми

Міжнародна міграція капіталу — це не фізичне переміщення засобів виробництва, а фінансова операція: надання позики, купівля-продаж цінних паперів, інвестування.

Конкретні форми міжнародного переміщення капіталу розрізняються за наступними ознаками:

- за джерелами походження капіталу;
- за характером використання капіталу;
- за строками вкладання капіталу;
- за метою вкладання капіталу.

За метою вкладання капітал поділяється на:

- Прямі іноземні інвестиції — вкладання капіталу з метою придбання контролю над об'єктом розміщення капіталу. Це переважно вивіз приватного підприємницького капіталу.

- Портфельні інвестиції — вкладання капіталу в іноземні цінні папери без права контролю над об'єктом інвестування. Це також здебільшого вивіз приватного підприємницького капіталу.

Міжнародна інвестиційна діяльність - форма зовнішньоекономічної діяльності, що раціоналізує розподіл матеріальних, фінансових, трудових та інтелектуальних ресурсів із метою оновлення технологічної структури суспільного виробництва. Міжнародна інвестиційна діяльність (ввіз-вивіз підприємницького капіталу) - сукупність дій резидентів із вкладання інвестицій за кордон і приплив іноземних інвестицій до країни.

Проблемні питання:

1. В чому суть правила Л.Вальраса. Розкрийте зміст економічних ефектів прямих інвестицій?
2. Розкрийте причини та наслідки міграції підприємницького капіталу.
3. Дайте характеристику об'єктам портфельного інвестування.
4. Назвіть фактори, які сприяють розвитку СП.
 5. Яка мета ставиться при створенні ВЕЗ у розвинутих країнах і країнах, що розвиваються?
 6. Надайте характеристику різних типів ВЕЗ.

Практична частина

Задача 1.

Які з наведених прикладів інвестицій вважаються прямими?

А. Український банк купив акції російської компанії «Лукойл» на 20 млн. дол. Загальна сума випуску акцій становить 600 млн. дол.

Б. Польський банк купив будинок у Львові, в якому відкрив свою філію в Україні.

В. Харківський тракторний завод збільшив свою частку в статутному капіталі СП, яке зареєстроване в Білорусії, з 30% до 51%.

Г. Українська фірма за дорученням клієнта з ФРН купила 11% поточного випуску акцій «Укртрансавто».

Д. Канадська фірма «МакДональдс» відкрила ще один ресторан у Києві.

Е. Українсько-американський інвестиційний фонд розмістив 100 млн. дол. США в українських державних короткострокових зобов'язаннях та облігаціях державної позики.

Ж. «Світоч» розміщує 5 млн. дол. на короткостроковому депозиті в американському банку;

З. Укрсоцбанк вкладає 50 млн. дол. в облігації американського інвестиційного фонду;

І. Американський фонд сприяння конверсії надає пільговий кредит українському оборонному підприємству?

Задача 2.

Із міжнародного досвіду можна виокремити ряд причини експорту та імпорту капіталу. Ці причини згруповані нижче, зокрема групу 1 складають фактори, чинники експорту капіталу, групу два – чинники імпорту капіталу. Група 1:

- технологічне лідерство;
- переваги у кваліфікації робочої сили;
- забезпечення доступу до природних ресурсів;
- переваги у рекламу;
- економіка масштабу;
- розмір корпорації;
- ступінь концентрації виробництва;
- забезпечення доступу до природних ресурсів та ін. Група 2:
- потреба в капіталі;
- кількість національних філій;
- витрати виробництва;
- рівень захисту внутрішнього товарного ринку;
- розмір внутрішнього ринку. Необхідно:

1. Визначити вплив кожного чинника відповідно на експорт та на імпорт прямих інвестицій;

2. З'ясувати, які чинники можуть однаково впливати як на експорт так і на імпорт прямих інвестицій

Тема 13. Міжнародний науково-технічний відносини (МНТВ)

Короткий зміст теми.

Міжнародне науково-технічне відносини (МНТВ) – це сукупність взаємовідносин науково-технічного, виробничого, валютно-фінансового та правового характеру, які ґрунтуються на обміні результатами наукових досліджень, технологічних розробок, найсучаснішому технологічному досвіді тощо. Характерні ознаки сучасних МНТС:

- об'єктивний характер міжнародного обміну науково-технічними знаннями;
- поглиблення спеціалізації окремих підприємств на певних галузях науки й техніки;
- зростання внутрішньо корпоративного обміну технологіями;
- активна участь у міжнародній передачі технології невеликих і середніх фірм;
- зосередження міжнародного науково-технічного обміну в межах економічно розвинених

країн.

Міжнародний науково-технологічний обмін класифікують:

- • за сферою поширення: міждержавний, міжрегіональний, регіональний, між - і внутрішньогалузевий;
- • за типом передавання технологій: комерційний, некомерційний, вертикальний (між головною та дочірньою компаніями ТНК), горизонтальний (між незалежними фірмами);
 - за змістом технології, що передається (у матеріальному вигляді чи у вигляді інформаційного продукту) Здебільшого технологія виступає одним з розвинених факторів виробництва, які мають більшу здатність до міжнародної мобільності порівняно з основними. В основі розвитку технології лежить технічний прогрес. Серед численних теорій впливу технології на міжнародну торгівлю виділяють:
 - модель технічного прогресу;
 - модель технологічного розриву;
 - модель життєвого циклу товару в міжнародній торгівлі. Проблемні

питання:

1. Форми та засоби технологічного обміну: сучасна характеристика у ракурсі постіндустріального розвитку.
2. Які особливості міжнародної торгівлі технологіями характерні для сучасного етапу?
3. Що таке міжнародні науково-технічні програми, в яких з них бере участь Україна?

Практична частина

Задача 1.

Українське підприємство з виробництва меблів хоче придбати у німецької компанії ліцензії на виготовлення певних зразків меблів, які користуються попитом на ринку даної країни. Визначити ціну ліцензії за паушальною оплатою за даними, наведеними у табл. 8.

Банківська ставка = 7,5%. Відсоток інфляції в рік – 1,1% (відповідно збільшується банківська ставка)

Таблиця – Розрахунок ціни ліцензії за паушальною формою оплати

Рік	Обсяг випуску в рік, шт.	Ліцензійні відрахування на базі роялті, дол. США	Ріст цін (інфл.)	Банківська ставка (дисконт), %	Коефіцієнт дисконтування	Дисконтовані ліцензійні відрахування, дол. США
1	0	0	1,0000	7,50	0,8653	?
2	0	0	1,0110	7,58	0,8640	?
3	2500	25579	1,0221	7,67	0,8627	?
4	7500	77580	1,0334	7,75	0,8613	?
5	10000	104 578	1,0447	7,84	0,8600	?
6	10000	105728	1,0562	7,92	0,8586	?
7	10000	106891	1,0678	8,01	0,8572	?
Разом	40000	420355				?

Примітка:

Роялті – це ліцензійна винагорода у формі періодичних відрахувань (частка від прибутку або суми продажу продукції, виробленої за ліцензованою технологією). У чистому вигляді або у поєднанні з іншими видами платежів зустрічається найчастіше - до 90% усіх ліцензійних угод. Роялті, як правило, сплачується наприкінці року, починаючи з моменту випуску нової продукції.

Паушальна оплата – це сплата твердої зафіксованої суми ліцензійної винагороди одноразово або у 2-3 заходи. Ця форма зустрічається дуже рідко, як правило, під час розробки технології на рівні ідеї.

Тема14. Міжнародна міграція робочої сили (ММРС)

Короткий зміст теми

Світовий (міжнародний) ринок праці — це система відносин, що складається між державами з приводу узгодження попиту та пропозиції робочої сили, регулювання її міждержавних потоків, оплати праці та соціального захисту за умов транснаціоналізації національних економік. Ці відносини виникають у зв'язку з нерівномірністю розміщення капіталу та людського ресурсу у країнах світу та відмінностями у їхньому відтворенні на національному рівні. Формування міжнародного ринку праці відбувається двома шляхами: – по-перше, через міграцію робочої сили й капіталу, - по-друге, через поступове злиття національних ринків праці, внаслідок чого усуваються юридичні, етнічні, культурні й інші перешкоди між ними.

Функції світового ринку праці (СРП):

- регулювання попиту та пропозиції робочої сили (визначення остаточної вартості робочої сили);
- забезпечення конкуренції серед найманих працівників і підприємців;
- сприяння збалансованості між трудовими ресурсами та робочими місцями;
- прискорення міграційних процесів у національному й інтернаціональному масштабах;
- сприяння покращенню соціального захисту робочої сили.

Міжнародна міграція робочої сили (labor force migration) — переселення працездатного населення з одних держав до інших строком більше, ніж на рік, викликане причинами економічного й іншого характеру.

Наслідки міжнародної міграції робочої сили доволі різноманітні. Вони виявляються як у країнах, що експортують робочу силу, так і в країнах, що імпортують її, приносячи певні вигоди й втрати обом сторонам, хоча, як показує аналіз, вигід більше в країнах-імпортерах робочої сили, а в країнах-експортерах в цілому втрати перевищують вигоди. Світ в цілому виграє, оскільки свобода міграції дозволяє людям переміщуватись в країни, де вони можуть внести більший чистий дохід у світове виробництво. Міжнародні міграційні процеси регулюються на наступних рівнях:

- наддержавному (наднаціональному);
- міждержавному (міжнаціональному);
- міжнародному;
- національному;
- корпоративному.

Проблемні питання:

1. Який вплив здійснюють процеси глобалізації на міжнародну міграцію робочої сили?
2. Ефективна державна міграційна політика - передумова повноцінної інтеграції України у світовий ринок праці. Поясніть цей тезис.
3. У чому полягає сутність міжнародної трудової міграції і які її визначальні риси?
4. Назвіть основні фактори посилення міграційних процесів в Україні.
5. В чому полягає економічний ефект від міжнародної трудової міграції?

Практична частина

У більшості постіндустріальних країн спостерігається загальний і структурний дефіцит трудових ресурсів.

Скорочення чисельності і старіння населення, зміна пропорцій між його працездатною і непрацездатною частиною на користь останньої — це процеси, які визначатимуть демографічний портрет розвинутих країн у найближчому майбутньому.

У табл. 1 наведено дані, які характеризують трудовий потенціал розвинених країн світу.

Таблиця 1

Чисельність іммігрантів у основних країнах-реципієнтах іноземної робочої сили, млн чол.

Країна	Чисельність населення	Чисельність економічно активного населення	Чисельність іноземних громадян	Чисельність іноземної робочої сили
Австралія	19,9	9,7	4,6	2,4
Австрія	8,1	3,9	0,9	0,4
Бельгія	10,4	3,9	0,9	0,4
Великобританія	59,3	29,0	2,4	1,3
Італія	57,6	22,4	1,4	0,3
Канада	31,6	14,9	5,1	2,9
Нідерланди	16,2	8,1	1,7	0,3
США	290,8	140,3	28,6	17,5
Німеччина	82,5	38,9	7,4	3,5
Франція	59,8	25,8	6,0	1,6
Швейцарія	7,4	3,9	1,4	0,8
Швеція	9,0	4,4	1,1	0,3
Японія	127,6	77,5	1,7	0,2

1) Розрахуйте частку національної робочої сили та іммігрантів у загальній чисельності економічно активного населення розвинутих країн світу.

2) Які країни найбільшою мірою залежать від трудової імміграції і які наслідки для їх національних економік матиме така залежність у середньо- і довгостроковій перспективі?

Тема 15. Світова валютна система і міжнародні валютно-фінансові відносини **Короткий зміст теми**

Валютна система – це форма організації та регулювання валютних відносин, закріплена національним законодавством чи міжнародними угодами. Це сукупність двох елементів: валютного механізму валютних відносин.

Національна валютна система – це форма економічних відносин країни, за допомогою яких здійснюються міжнародні розрахунки, утворюються та використовуються валютні кошти держави.

Міжнародна (регіональна) валютна система – це специфічна організаційно-економічна форма відносин ряду країн у валютній сфері, спрямована на стимуляцію інтеграційних процесів, зменшення амплітуди коливань курсів національних валют та їх взаємну ув'язку. Існує в межах певних інтеграційних об'єднань. Яскравим прикладом міжнародної (регіональної) валютної системи служить Європейська валютна система.

Світова валютна система (МВС) – це форма організації міжнародних валютних (грошових) відносин, що історично склалася і закріплена міждержавною домовленістю, представляє собою сукупність способів, інструментів, міждержавних органів, за допомогою яких здійснюється взаємний платіжно-розрахунковий обіг у межах світового господарства. МВС включає міжнародні організаційні інститути та комплекс міжнародно-договірних і державно-правових норм, що забезпечують функціонування валютних інструментів.

Валюта – в широкому розумінні означає грошову одиницю будь-якої країни, яку використовують для вимірювання величини вартості товару.

Валютний курс – це мінова вартість національних грошей однієї країни, виражена в грошових одиницях інших країн; «ціна» грошової одиниці однієї країни, виражена в іноземних грошових одиницях чи міжнародних валютних одиницях У своєму розвитку світова валютна система до сучасного часу пройшла чотири етапи.

1. Паризька валютна система (1867 р.) – система золотомонетного стандарту – перша валютна система, яка стихійно сформувалася у ХІХ ст. після промислової революції на базі золотого монометалізму у формі золотомонетного стандарту. Юридично оформлена

міждержавною угодою на Паризькій конференції у 1867 році, яка визнала золото єдиною формою світових грошей. В цих умовах не було відмінностей між національною та світовою валютними системами (монети приймалися до платежу за своєю вагою).

2.Генуезька світова валютна система (1922 р.) – система золото-девiзного стандарту – друга світова валютна система, юридично оформлена міждержавною угодою на Генуезькій міжнародній економічній конференції у 1922 р., на ній базувались грошові системи 30 країн. В її умовах обмін валют на золото був збережений, але через посередника у вигляді девiз (девiзні валюти, чеки, векселі).

3. Бреттон-Вудська валютна система (липень 1944р.) – система золотовалютного стандарту – створена на валютно– фінансовій конференції ООН в Бреттон-Вудсі (США). В умовах цієї системи паперові гроші перестали обмінюватися на золото.

4. Ямайська валютна система (Кінгстонська) – виникла на основі Угоди (січень 1976р.) країн-членів МВФ в Кінгстоні (Ямайка) і ратифікована більшістю членів у квітні 1978р. З її впровадженням був скасований золотий зміст валют, співвідношення яких навіть юридично не ґрунтувалося на золотих паритетах.

Європейську валютну систему країнами ЄС було створено у відповідь на нестабільність Ямайської валютної системи з метою стимулювання процесу економічної інтеграції.

Валютний ринок – це сукупність установ і організацій – ТНБ, валютні біржі, інші фінансові інститути, що забезпечують функціонування валютних ринкових механізмів, де здійснюються операції купівлі-продажу валют і валютних цінностей на основі попиту та пропозиції учасників торгівлі.

Проблемні питання:

1. Яка основна мета створення світової валютної системи?
2. Чому необхідною умовою ліквідності грошової системи є необхідність комерційних банків, які діють в якості дилерів, що торгують іноземною валютою, мати достатні її резерви?
3. Що сприяє підтриманню збалансованої міжнародної системи платежів?
4. Яким чином уряду країни забезпечити впевненість інвесторів приватного сектору у міжнародній грошовій системі?
5. Для чого необхідні СДР? Та як визначається їх вартість?
6. Яка роль євро в міжнародній валютно-фінансовій системі?
7. Яка мета прогнозування валютного курсу?
8. Для чого необхідно визначити паритет купівельної спроможності валюти?
9. Якими є критерії вибору режимів валютних курсів?
10. Які причини краху системи «золотого стандарту» та Бреттон-Вудської валютної системи?

Практична частина

Задача 1.

Припустимо, український експортер уклав у серпні 2014 року угоду на поставку за кордон цукру на 74 тисячі доларів США. За час, який минув з моменту оплати, долар подорожчав з 20,5 гривень до 26,6 гривні за долар. Визначте, як це позначиться на економічному становищі експортера, якщо цурок він купує в Україна за твердими цінами?

Задача 2.

Швейцарський банк продає імпортеріві 10 тис. дол. США на форвардній основі з поставкою через три місяці (90 днів) при ставках ЛІБОР по долару 5,5%, по франку 3,5%.

Курс спот становить 1,6 швейцарського франку за дол. США

Визначите наступні показники:

- 1) форвардний курс угоди;
- 2) вартість продажу.

Примітка:

Терміновий (форвардний) валютний ринок – ринок, на якому укладаються угоди про покупку або продаж фіксованої кількості валюти на певну дату в майбутньому по заздалегідь обговореному (терміновому) валютному курсу.

У міжнародній практиці при визначенні форвардного валютного курсу поряд з різницею в процентних ставках використовується відсоток по депозитах на міжбанківському лондонському ринку, тобто ставка ЛІБОР. У цьому випадку різниця між форвардним валютним курсом і курсом спот обчислюється за формулою:

$$F - e_s = \frac{e_s(iB - iA)t}{100 \times 360}$$

де F – форвардний валютний курс; e_s – курс-спот (кількість національної валюти на одиницю іноземної); iA , iB – процентні ставки по депозитах в іноземній і національній валюті; t - строк форварда (у днях).

Тема 16. Міжнародні валютно-кредитні відносини і рух міжнародного капіталу

Короткий зміст теми

Міжнародний кредит – це сукупність міжнародних економічних відносин між суб'єктами господарської діяльності різних країн з приводу передачі в тимчасове користування позикового капіталу для використання його на засадах добровільності, платності з метою одержання економічних переваг. Суб'єктами цих відносин є уряди і державні органи, банки, компанії, міжнародні і регіональні фінансово-кредитні інститути, а також інші юридичні і фізичні особи.

Кредитні відносини складаються на принципах: повернення; терміновості; платності; забезпеченості, цільового використання.

Світовий ринок позичкових капіталів охоплює сукупність різних компаній, банків, валютно-кредитних закладів, що забезпечують рух позикового капіталу у світовому господарстві. Він включає в себе світовий кредитний ринок, світовий фінансовий ринок та євроринок.

Міжнародний валютний фонд (МВФ) – це міждержавна валютно-кредитна організація, яка виконує функції регулювання, фінансування, нагляду та консультування держав-членів у сфері валютно-фінансових відносин. Створений на міжнародній конференції в м. Бреттон-Вудсі (США) в 1944 р., а розпочав працювати з 1947 р. Має статус спеціалізованого закладу ООН. МВФ надає кредити декількох видів:

1. Резервні кредити (“стенд-бай”) - для стабілізації платіжного балансу, дефіцит якого має тимчасовий або циклічний характер, в межах одного-двох років з можливим його продовженням до 4-5 років, за середньою ставкою 3,25%.
2. Розширене кредитування (ЕФФ) - для підтримки середньострокових програм (3-4 роки) подолання труднощів платіжного балансу, причиною яких є макроекономічні та структурні проблеми, звичайно за ставкою 4,5% річних.
3. Компенсаційні та надзвичайні кредити (ССФФ) - для компенсації скорочення експортного виторгу за незалежними від країни-позичальника причинами (на 3-5 років). Викуп національної валюти здійснюється у строк до 5 років, звичайно - на умовах 3,25% річних.
4. Фінансування системних перетворень (СТФ) - цей механізм запроваджений у 1993-1995 рр. для країн з перехідною економікою, які мали значні проблеми з платіжним балансом внаслідок переходу від торгівлі на базу неринкових цін до торгівлі на ринковій основі.
5. Стабілізаційний (“буферний”) кредит (БСФФ) - для фінансування запасів сировини в зв'язку з несприятливою кон'юнктурою на світових ринках (на 3-5 років). Починаючи з 1984 р. цей механізм не використовувався.
6. Фінансування структурної перебудови (САФ) - для надання пільгової допомоги найменш забезпеченим країнам-членам Фонду. Кредити надаються за 0,5% річних на строк до 10 років.
7. Розширене фінансування (ЕСАФ) - для структурної перебудови зовнішніх розрахунків,

якщо наявні серйозні порушення платіжного балансу (до 3 років), відсоткова ставка 0,5%.

Група Світового банку - багатостороння неурядова кредитно-фінансова установа, яка об'єднує чотири окремі фінансові установи: Міжнародний банк реконструкції та розвитку; Міжнародну фінансову корпорацію; Міжнародну асоціацію розвитку; Багатостороннє агентство гарантії інвестицій.

Для сприяння економічному співробітництву та інтеграції країн в різних регіонах в 1960-х рр. були створені регіональні банки розвитку: 1960 р.- Міжамериканський банк розвитку (53 країни); 1964 р. - Африканський банк розвитку (75 країн); 1967р. - Азіатський банк розвитку (14 країн).

В Європі функціонують такі регіональні валютно-кредитні організації:

Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) – створений у 1958 р. як фінансова організація ЄС, яка забезпечує довгострокові позики для сприяння збалансованого і рівномірного розвитку країн Союзу.

Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) – функціонує з 1991 р. з метою сприяння економічним реформам у країнах Східної Європи та колишнього СРСР.

Європейський фонд валютного співробітництва (ЄФВС) – створений у 1973 р. в межах європейської валютної системи. Він надає кредити країнам – членам ЄС для покриття дефіциту платіжного балансу за умови використання ними програми стабілізації економіки.

Для аналізу стану зовнішньоекономічної заборгованості країни використовують спеціальні індикатори:

- коефіцієнт обслуговування зовнішнього боргу – відношення платежів по обслуговуванню зовнішньоекономічної заборгованості до доходів країн від експорту товарів та послуг (стандарт 0,5);

- відношення зовнішнього боргу до ВВП країни. Критичний рівень цього показника – 0,5 (50%);

- відношення зовнішнього боргу до бруто-експорту товарів та послуг. Значення 1,5 свідчить про кризу зовнішньоекономічної заборгованості;

- відношення щорічного приросту зовнішнього боргу щодо змін у чистому експорті. Критична межа – 0,3.

Країнами із середнім рівнем зовнішньої заборгованості визначаються країни, в яких два показника з чотирьох перевищили критичну межу, з високим рівнем – 3 з 4

Проблемні питання:

1. Як можна охарактеризувати сучасний стан міжнародного кредитного ринку?
2. У чому полягають актуальні проблеми функціонування та розвитку ринку євровалют?
3. Яким чином пов'язаний міжнародний кредитний ринок та сучасні фінансові кризи?
4. Визначте переваги використання євровалют, як валют позики.
5. Які показники впливають на умови отримання міжнародного кредиту?
6. Яким чином вибір валюти кредиту може впливати на можливі доходи чи збитки кредитора?
7. Чи можна однозначно сказати, що міжнародний кредитний ринок – це міжнародний ринок боргових зобов'язань?
8. Як впливають очікування зміни валютних курсів на рух відсоткових ставок по кредитам?

Практична частина

Задача 1 .

Одна з країн Латинської Америки планує провести модернізацію своєї системи залізничних доріг, для чого необхідно придбати новий рухомий состав. Витрати в іноземній валюті становлять, за оцінками, 950 млн дол. У результаті модернізації залізниці очікується підвищення щорічного прибутку до 140 млн дол. на рік.

Можливі два альтернативні шляхи фінансування:

А. Кредит на 20 років за ставкою 13 %.

Б. Кредит на 10 років за ставкою 11 %.

Який варіант кращий? Чому? Основна сума має виплачуватися рівними частками щорічно.

Задача 2.

Припустимо, що українській компанії необхідне виробниче обладнання німецького виробництва вартістю 300 тис. євро, яке буде у експлуатації впродовж п'яти років. Після завершення даного терміну залишкова вартість обладнання становитиме 30 тис. євро. Виробник обладнання пропонує компанії комісію за технічне обслуговування обладнання в сумі 5 тис. євро щороку. Податки компанії — 40%. Орендодавець забезпечує компанії технічне обслуговування. Це саме обладнання можна придбати і за умови залучення банківського кредиту на суму 250 тис. євро на п'ять років під 15 % річних.

Обґрунтуйте, яка форма кредиту буде вигіднішою для компанії – банківський кредит чи лізинг.

Тема 17. Міжнародні організації з регулювання валютно-кредитних відносин

Короткий зміст теми

Міжнародні валютно-кредитні і фінансові організації (міжнародні фінансові організації) - це економічні організації, створені на основі міждержавних угод для регулювання міжнародних валютних і фінансово-кредитних відносин з метою стабілізації світової економіки.

Провідне місце серед міжнародних фінансових організацій посідають: Міжнародний валютний фонд (МВФ), Банк міжнародних розрахунків (БМР), Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР) та його підрозділи, Міжнародна асоціація розвитку (МАР), Міжнародна агенція з інвестиційних гарантій (МАІГ), Європейський інвестиційний банк, регіональні міжнародні банки розвитку країн, що розвиваються, Європейський банк реконструкції та розвитку, валютно-кредитні й фінансові організації ЄС та ін.

Міжнародний валютний фонд (МВФ) являє собою міжнародну фінансову організацію, яка має статус спеціалізованого закладу Організації Об'єднаних Націй (ООН). За статутом, метою МВФ є сприяння міжнародному валютному співробітництву та стабілізації валют, створення багатосторонньої системи платежів і розрахунків, підтримання рівноваги платіжних балансів країн-членів Фонду. МВФ виступає інституційною основою світової валютної системи.

МВФ здійснює систему заходів, спрямованих на регулювання валютних курсів, на сприяння конвертованості валют, на надання кредитів країнам-членам Фонду для покриття тимчасового дефіциту їх платіжних балансів, на ліквідацію валютних обмежень, на організацію консультативної допомоги з фінансових та валютних питань.

МВФ – організація акціонерного типу. Його ресурси формуються за рахунок внесків країн-учасниць. Україна прийнята до МВФ у вересні 1992 р. і стала 167-им членом цієї міжнародної організації.

Основні завдання функціонування МВФ:

- 1) стежити за додержанням країнами-членами «кодексу гарної валютної поведінки», визначеного його Статутом (стабільність валютного обміну, свобода поточних розрахунків, недискримінація, конвертованість валют, зовнішня рівновага); здійснювати нагляд за економічною політикою країн-членів;
- 2) надавати в їх розпорядження фінансові ресурси для виконання вимог «кодексу»,

виправляючи і попереджуючи порушення рівноваги платежів за допомогою відповідної економічної політики;

- 3) представляти собою форум для узгодження дій та співробітництва країн в валютній сфері.

Світовий банк – це Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР) і його філії: Міжнародна фінансова корпорація (МФК), Міжнародна асоціація розвитку (МАР) і Багатостороннє агентство гарантування інвестицій (БАГІ).

Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР), який частіше називають Світовим банком, став першою міждержавною інвестиційною організацією, метою якого було надання допомоги країнам-членам у відбудові та розвитку економіки в повоєнний період. Він був заснований одночасно з МВФ рішеннями Бреттон-Вудської міжнародної валютно-фінансової конференції у 1944 р., діяльність розпочав у 1946 р.

Умовою надання кредитів МБРР є обстеження спеціальними місіями з представників розвинених країн економічного та фінансового стану країни, що подає заявку на банківський кредит. Місії виробляють рекомендації, в яких, як правило, надається пріоритет розвитку приватного сектора економіки, залученню іноземних інвестицій. Якщо країна не погоджується прийняти та реалізовувати ці рекомендації, кредит не надається.

Міжнародна асоціація розвитку (МАР) - це міжнародна міжурядова організація, котра також є спеціалізованим закладом ООН. Створена у 1960 році для сприяння економічному розвитку найменш розвинених країн з річним доходом на душу населення не вище 790 доларів США. Таким країнам МАР надає пільгові кредити на 50 років, стягуючи тільки комісійні в розмірі 0,75% річних.

Міжнародна фінансова корпорація (МФК) - це також міжнародна міжурядова організація, спеціалізований заклад ООН. Створена в 1956 році для стимулювання приватного підприємства головним чином у країнах-членах МФК, що розвиваються.

МФК надає кредити приватним підприємствам і купує їхні цінні папери, не конкуруючи з приватними інвесторами (її доля в акціонерному капіталі не перевищує 20%). МФК сприяє спільним інвестиціям місцевого та іноземного капіталів і вкладає кошти тільки у прибуткові підприємства приватного сектору. Термін надання позики 5 - 15 років. Рівень відсотка встановлюється в залежності від ставок грошового ринку.

Багатостороннє агентство гарантування інвестиції (БАГІ) - це спеціалізована установа, метою якої є заохочення надходження інвестицій у країни, що розвиваються, шляхом їхнього страхування від некомерційних ризиків. Некомерційними ризиками вважаються:

- невиконання контракту внаслідок урядового рішення;
- революції, перевороти та наступні зміни в соціально-політичному стані;
- військові дії;
- відміна конвертованості національної валюти і пов'язані з цим перепони при переказі прибутків у країну інвестора;
- експропріація майна інвестора.

Важливе місце серед валютно-позичкових і фінансових інститутів займають регіональні банки розвитку. Вони виникли в 40 - 60-х роках. До них можна віднести:

- > Міжамериканський банк реконструкції і розвитку (1949 р.);
- > Африканський банк реконструкції і розвитку (1964 р.);
- > Азіатський банк реконструкції і розвитку (1966 р.);
- > Європейський банк реконструкції і розвитку (1992 р.). Європейський банк

реконструкції і розвитку - банк, який був створений для сприяння економічним реформам у країнах Східної Європи та СРСР. Стратегія ЄБРР щодо України впливає із його загальних завдань, а також враховує особливості економіки нашої країни.

До регіональних валютно-позикових організацій ЄС відносяться: Європейський інвестиційний банк (ЄІБ); Європейський фонд валютного співробітництва (ЄФВС) та інші.

Проблемні питання:

1. Визначте основні економічні інститути ООН?
2. Роль і значення ООН у регулюванні соціально-економічних процесів у світі?
3. Назвіть міжнародні економічні організації, що регулюють процеси міжнародної торгівлі.
4. Основні завдання Світової організації торгівлі?
5. Функції Міжнародної торговельної палати? Її значення у розвитку міжнародної торгівлі.
6. Охарактеризуйте міжнародні організації, що входять до групи Всесвітнього банку?
7. Мета і функції Міжнародного валютного фонду.
8. Назвіть основні функції Міжнародної організації праці?
9. Охарактеризуйте основні напрями діяльності ЄБРР в Україні.
10. Мета і функції створення Організації країн - експортерів нафти.
11. Роль Лондонського і Паризького клубів у подоланні кризи заборгованості у світі.

Практична частина

Задача 1.

В економіку якої з країн, України або США, корисніше вкласти 1 млн. доларів США на підставі почергового використання поточних і строкового (термінового) курсів, якщо наведені такі дані:

Поточний курс на початок договірної періоду:	1 (USD) : 25 (UAH).
Поточний курс на кінець договірної періоду:	1 (USD) : 30 (UAH).
Строковий (терміновий) курс:	1 (USD) : 28 (UAH).
Ставка відсотку в США:	5%.
Ставка відсотку в Україні:	10%?

Задача 2.

Дані наступні вхідні цифри (млрд. доларів):

1) експорт (E)	-5,0;
2) імпорт (I)	-4,0;
3) активи, що придбані резидентами за кордоном (A_p),	-3,0;
4) активи, що придбані нерезидентами в країні (A_n),	-3,5;
5) проценти, що отримали резиденти за кордоном (P_p),	-1,0;
6) проценти, що отримали нерезиденти в країні (P_n),	-1,2.

Використовуючи формулу Вальраса, для урівноваження лівої і правої частин рівності знайдіть по черзі необхідну додаткову величину:

- 1) чистого експорту $\Delta ЧЕ$;
- 2) чистих активів $\Delta ЧА$;
- 3) чистих процентів $\Delta ЧП$.

Задача 3.

Розрахуйте величини курсу гривні (UAH) до американського долару (USD) за прямим

і зворотнім котируваннями, використовуючи принцип паритету купівельної спроможності (ПКС), якщо стандартний набір споживчих благ в США коштує 1010 доларів, а в Україні – 4500 гривень.

Тема 18. Проблеми інтеграції України до системи світогосподарських зв'язків

Короткий зміст теми

Основні **політико-правові передумови інтеграції**: політичне визначення України; забезпечення територіальної цілісності та створення адекватної системи національної безпеки; безумовне виконання міжнародних зобов'язань, особливо в сфері прав людини; запровадження прийнятної форми громадянства; перегляд існуючої практики політичних зв'язків із державами колишнього СРСР; пряма участь у регіональних і глобальних політичних процесах; формування відповідного законодавства і вироблення ефективних механізмів та інструментарію його виконання. На процеси включення України до сучасної системи світогосподарських зв'язків впливають конкретні внутрішньо- і зовнішньоекономічні фактори, що формуються в системі передумов, особливостей і шляхів інтеграції.

Серед внутрішньоекономічних факторів принциповим є перехід України до розвинутої ринкової економіки, для чого потрібні розроблення і реалізація відповідної довгострокової програми. Така програма має, по-перше, враховувати сучасний соціально-економічний стан та особливості України; по-друге, бути адаптованою до еволюціонізуючого зовнішнього ринкового середовища; по-третє, спиратися на досвід переходу до ринкових відносин інших постсоціалістичних країн.

Дія зовнішньоекономічних факторів інтеграції обумовлена, з одного боку, станом розвитку форм зовнішньоекономічної діяльності, а з другого - умовами розвитку середовища. Слід відзначити, що Протягом багатьох років правовою основою відносин між Україною та ЄС є Угода про партнерство та співробітництво від 14 червня 1994 (набула чинності 1 березня 1998 р.). Ця угода започаткувала співробітництво з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань. Крім того, укладено низку галузевих угод та документів міжнародно-правового характеру, згідно з якими здійснюється співробітництво між Україною та ЄС. Україна співпрацює з ЄС в рамках проекту «Східне партнерство», одним із завдань котрого є підготовка до вступу України до Європейського Союзу. Слід відзначити, що впродовж багатьох років правовою основою відносин між Україною та ЄС є Угода про партнерство та співробітництво від 14 червня 1994 (набула чинності 1 березня 1998 р.). Ця угода започаткувала співробітництво з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань. Крім того, укладено низку галузевих угод та документів міжнародно-правового характеру, згідно з якими здійснюється співробітництво між Україною та ЄС. Україна співпрацює з ЄС в рамках проекту «Східне партнерство», одним із завдань котрого є підготовка до вступу України до Європейського Союзу.

Вступ до ЄС відбувається в кілька етапів:

1. підписання Угоди про асоціацію;
2. включення в офіційну програму розширення ЄС;
3. подача заявки на вступ;
4. отримання статусу кандидата в члени ЄС;
5. вступ до ЄС.

Проблемні питання:

1. Визначте спонукальні причини інтеграції України у світову економіку.
2. Яким чином інтеграція України в світову економіку значною мірою гальмується структурою виробництва?
3. Які існують аспекти стратегічної інтеграції України у світове господарство?
4. Що об'єднує інтеграційні процеси європейських країн з перехідною економікою та інтеграційні процеси України?

5. Чи могла і чи може Україна зробити технологічний ривок і ввійти в «клуб» розвинених країн?

Практична частина

Кейс «Європейська інтеграція може покращити рівень людського розвитку в Україні?»

Прочитайте текст кейсу «Європейська інтеграція може покращити рівень людського розвитку в Україні?» та надайте відповідь на запитання.

Від того як українські лідери та органи влади на всіх рівнях зможуть повною мірою використати можливості та вирішити завдання, пов'язані з впровадженням курсу європейської інтеграції, залежатимуть перспективи подальшого розвитку людського потенціалу в Україні. Якщо Києву вдасться виконати євроінтеграційні плани та взяти вимоги ЄС за основу рамкової моделі процесу впровадження життєво необхідних реформ, Україна опиниться на короткій стежці до успіху і процвітання, маючи можливість досягти значного покращення умов життя, зменшення рівня бідності. Процес європейської інтеграції надає унікальний шанс належним чином покращити рівень людського розвитку в країні.

Про це говориться у новому національному Звіті з людського розвитку «Людський розвиток та європейський вибір України», який офіційно презентували Френсіс М. О'ДОННЕЛЛ, Координатор системи ООН та Постійний представник ПРООН в Україні, Григорій НЕМИРЯ, Віце-прем'єр-міністр України, Ієн БОУГ, Голова представництва Європейської комісії в Україні та Єжі ОСЯТИНСЬКИЙ, Міжнародний координатор колективу авторів Звіту.

«Починаючи з 1995 року Програма розвитку ООН в Україні за допомогою регулярних Звітів з людського розвитку постійно привертала увагу політиків та громадськості до викликів, перед якими стоїть країна у сфері соціального та економічного розвитку. Національні Звіти пропонували погляд у довгостроковій перспективі, аналіз ситуації в країні та стратегій посилення людського розвитку. Мета написання цих звітів полягає у тому, щоб консолідувати дані про людський розвиток у країні, впливати на національну політику та мобілізувати різні групи суспільства», - сказав пан О'Доннелл.

З часу, коли був опублікований останній національний звіт ПРООН «Сила децентралізації» у 2003 році, Україна пройшла через період важливих політичних та економічних перетворень: зміцнилась демократія та триває перехід до повноцінної ринкової економіки. Віце-прем'єр міністр України Григорій Немир'я схвально поставився до презентації нового національного Звіту ПРООН та висловив задоволення, що увагу авторів привернули такі теми як людський розвиток та європейська інтеграція України. «В цьому контексті ми цілком підтримуємо ідею, що європейська інтеграція - це не суто пріоритет зовнішньої політики, але, перш за все, - це план дій задля проведення внутрішніх реформ. Я переконаний, що якщо ми хочемо досягти успіху в забезпеченні людського розвитку, то ми маємо використовувати всі можливі інструменти. В нашому випадку, європейська інтеграція є чи не найефективнішим інструментом» - додав він.

Втім, незважаючи на такі значні досягнення, попереду ще багато викликів, які потребують вчасної відповіді від громадянського суспільства та органів влади на всіх рівнях, говорять автори Звіту. Слід зауважити, що свого часу було проголошено багато ініціатив, однак прогрес у впровадженні необхідних реформ з метою сприяння людському розвитку малопомітний.

Згідно з даними останнього глобального Звіту ПРООН з людського розвитку Україна за рівнем розвитку посідає 76 місце із 177 країн та вважається країною з середнім рівнем людського розвитку. Звіт виявив, що за більшістю показників Україна значно відстає від усіх країн-членів Європейського Союзу, у тому числі від своїх найближчих сусідів, а саме Угорщини (посідає 36 місце), Польщі (37 місце), Словаччини (42 місце), Болгарії (53 місце) та Румунії (60 місце), які нещодавно приєднались до ЄС.

Враховуючи те, що Україна проголосила та неодноразово підтверджує, що її головною

зовнішньополітичною метою є вступ до ЄС, автори Звіту «Людський розвиток та європейський вибір України» аналізують те, як політика спрямована на європейську інтеграцію може значним чином посилити людський розвиток та який зиск може отримати країна від виконання євроінтеграційної політики.

Виступаючи на презентації, Професор Осятинський сказав, що метою Звіту було дослідити зв'язок між двома широкими стратегіями та їх програмами, порівнюючи їх власні системи цілей, завдань та способів моніторингу, та виявити, чи є вони сумісними, а якщо є, то яких наслідків слід очікувати від їх впровадження.

Автори Звіту переконують, що прагнення європейської інтеграції, яке часто називають «Європейським вибором», не є суто процесом геополітичного вибору, але, крім того, воно становить насамперед процес людського розвитку, що має безпосередній вплив на життя та добробут людей. Звіт пояснює, що концепція людського розвитку заснованого на інтересах людей, є дуже подібною до процесу європейської інтеграції, стосовно виконання окремих вимог та запровадження окремих стандартів.

Разом з тим, обидві концепції ведуть до покращення людського життя. Сучасні тенденції у зміні тривалості життя серед населення країн-членів ЄС, з одного боку, та населення України та СНД, з іншого боку, надають найкращий доказ впливу практичного втілення стратегії європейської інтеграції на людський розвиток. Як результат, Звіт доводить, що з точки зору економічного, соціального та інституціонального середовища необхідного для заохочення довготривалого сталого людського розвитку, цілі цих двох концепцій повністю співпадають. Ефективна реалізація країною політики європейської інтеграції значно сприяє досягненню більш високих стандартів життя та створенню безпечнішого середовища для людського розвитку. Звіт зазначає, що європейська інтеграція є складним процесом та містить в собі реалізацію далекосяжних політичних, економічних та соціальних реформ, які необхідні не лише задля досягнення Україною стратегічних цілей приєднання до ЄС, але й також, що більш важливо, для визначення принципів та основ подальшого розвитку країни взагалі. Варто зазначити, що в громадських опитуваннях, результати яких наводяться в Звіті, усі українські респонденти демонструють надання чіткої переваги європейським цінностям та європейським механізмам соціальної організації.

Разом з тим, розуміння європейських цінностей, складних механізмів та функцій ЄС, а також переваг і втрат від європейської інтеграції все ще досить обмежене в українському суспільстві. У більшості випадків ЄС розглядається з політичної точки зору, у той час як його природа, як складного економічного та соціального механізму, часто нехтується та недооцінюється. Те саме стосується необхідності поліпшення рівня поінформованості громадськості щодо можливих викликів для України в майбутньому. Маючи краще розуміння цих понять допоможе кожному громадянину приймати активнішу участь у спостереженні за втіленням євроінтеграційної політики держави. Звіт наголошує на необхідності підтримки більш глибокої економічної інтеграції та запровадження регуляторних норм та правил ЄС в рамках існуючої програми Європейської політики добросусідства.

У Звіті зазначається, що для того щоб покращити умови життя та поліпшити показники індексу розвитку людського потенціалу, послуги з охорони здоров'я, доступ до освіти та комунальні послуги мають бути покращені. Автори Звіту закликають до повної реалізації адміністративної реформи та децентралізації влади від центру до областей та районів, а також до створення сильних структур органів самоврядування, таким чином дозволяючи краще надання послуг та більш справедливе розподілення надбань економічного розвитку. Все це зробить внесок у досягнення цілей людського розвитку, оскільки товари широкого вжитку та послуги повинні надаватися органами влади безпосередньо на місцевості, де люди живуть та працюють.

Доступність фінансових та інших ресурсів на місцевому рівні є надзвичайно важливою умовою для досягнення цілей та завдань людського розвитку. Звіт аналізує досвід нових країн-членів ЄС та наголошує, що переваги членства в ЄС набагато переважають ціну здобуття цього членства. Договори про вільну торгівлю з ЄС створюють величезну мотивацію

до росту торгівлі. Але оскільки договори про вільну торгівлю ЄС, зазвичай, не поширюються на усі сільськогосподарські продукти, важливою ціллю для України має бути досягнення якомога ширшого доступу до європейського аграрного ринку - особливо тому, що це надають чіткі переваги споживачам Європейського Союзу.

Відкритий доступ до європейських ринків, скоріш за все, сприятиме значному припливу прямих закордонних інвестицій до України, за умови, якщо інвестори будуть впевнені у передбачуваності політики та верховенстві закону. Довіра іноземних інвесторів може бути отримана, якщо всі виконавчі сили в Україні демонструватимуть свою здатність постійно втілювати європейські стандарти, що відносяться до подальшого розвитку ринкової економіки та народної демократії, переконують автори Звіту.

Запитання до кейсу:

1. Що входить в поняття людський розвиток?
2. Чи вплинуло приєднання Угорщини, Польщі, Словаччини, Болгарії та Румунії на людський розвиток, які згідно звітів посідають наступні місця в рейтингу країн з найефективнішим людським розвитком Угорщина посідає 36 місце, Польща - 37 місце, Словаччина - 42 місце, Болгарія - 53 місце та Румунія 60 - місце?
3. Чи можна вважати 76 місце України в рейтингу країн з найефективнішим людським розвитком наслідком неефективного втілення політики щодо інтеграції в Європейський Союз?

Вимоги до оформлення рефератів

Тема обирається студентом відповідно до переліку. Студент має можливість запропонувати іншу тему, узгодивши її з викладачем.

Реферат містить: титульний аркуш, план, вступ, основну частину, список літератури, додатки (при необхідності). Обсяг – не менше 20-25 сторінок.

У вступі розкриваються актуальність та стан розробки теми; визначається мета і головні завдання дослідження, його об'єкт, предмет та методи вивчення.

Тематика рефератів

1. МЕВ в умовах становлення індустріальної цивілізації
2. Новий (неоколоніальний) період розвитку всесвітніх економічних зв'язків. Світогосподарські зв'язки у новітній період.
3. Як проявляється вплив політико-правового середовища на діяльність економічних суб'єктів?
4. Як впливають основні елементи соціально-культурного середовища на міжнародні економічні відносини?
5. Назвіть класифікацію чинників економічного середовища. Як вони впливають на формування МЕВ?
6. Назвіть основні закони під впливом яких розвивається національне та світове господарство.
7. Великі географічні відкриття - передумови для міжнародного поділу праці.
8. Передумови та фактори розвитку міжнародного поділу праці (МПП).
9. Основні напрямки розвитку міжнародної спеціалізації виробництва (МСВ).
10. Сутність та види міжнародної виробничої кооперації (МВК).
11. Основні етапи інтернаціоналізації розвитку господарського життя.
12. Вплив глобалізації на національні економіки.
13. Сутність зовнішньої торгівлі та її особливості на сучасному етапі.
14. Форми зовнішньої торгівлі, переваги та недоліки.
15. Роль НТР у посиленні розвитку міжнародної торгівлі.
16. Ціноутворення в міжнародній торгівлі та особливості формування світової ціни.
17. Економічні наслідки введення мита.
18. Україна на світовому ринку товарів та послуг.
19. Розвиток МЕВ в сфері транспортних послуг.
20. Загальні передумови розвитку міжнародної інвестиційної та виробничої діяльності.

21. Вивіз капіталу як фактор інтенсифікації міжнародної інвестиційної та виробничої діяльності.
22. ТНК як фактор посилення взаємозалежності держав.
23. Міжнародні стратегічні альянси, мета створення, роль та їх вплив на МЕ та МEB.
24. Регіональні особливості залучення прямих іноземних інвестицій в умовах глобалізації.
25. Форми й методи регулювання міжнародного інвестування на національному і міжнародному рівнях.
26. Фактори підвищення ефективності міжнародної інвестиційної діяльності в Україні.
27. Основні домінанти та особливості інвестиційної стратегії України
28. Міжнародна організація праці: її завдання та напрями діяльності.
29. Вплив глобалізації на міжнародну міграцію робочої сили.
30. Ефективна державна міграційна політика.
31. Сучасні центри тяжіння робочої сили.
32. Аспекти сучасної міграційної політики держав.
33. Основні домінанти та особливості інвестиційної стратегії України у ракурсі технологічного розвитку.
34. Некомерційні засоби міжнародного науково-технічного обміну.
35. Технологічна політика ТНК.
36. Необхідність державного регулювання ринку технологій.
37. Суть та взаємозв'язки національних, міжнародних та світової валютних систем.
38. Валюта в міждержавних відносинах, види валют та їх оборотність.
39. Етапи еволюції міжнародної валютної системи.
40. Міжнародна система організації валютних ринків.
41. Сутність процесу міжнародної міграція капіталу (сутність, фактори та основні форми).
42. Характеристика форм міжнародної міграції капіталу.
43. Пряме та портфельне інвестування як форми міграції підприємницького капіталу.
44. Специфіка позичкового капіталу у міжнародній економіці та проблеми зовнішньоекономічної заборгованості.
45. Проблематика зовнішньоекономічної заборгованості.
46. Міжнародний ринок кредитних та інвестиційних ресурсів, його структура.
47. Інтеграційні процеси у світовому господарстві: сутність, об'єктивні передумови та сучасні тенденції розвитку.
48. Міжнародна економічна інтеграція: суть, форми й умови розвитку.
49. Західноєвропейська економічна інтеграція: еволюція, проб-леми та перспективи розвитку.
50. Північноамериканська економічна інтеграція: характерні риси, проблеми та перспективи розвитку.
51. Особливості розвитку інтеграційних процесів в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.
52. Сучасний стан і перспективи розвитку інтеграційних процесів на Африканському континенті.
53. Інтеграційні угруповання країн Центральної та Східної Європи.
54. Економічна інтеграція в СНД: проблеми та перспективи.
55. Розвиток інтеграційних процесів у Латинській Америці.
56. Інтеграційні об'єднання Південно-Східної, Південно-Західної та Південної Азії.
57. Система міждержавних валютно-кредитних інститутів як регуляторів світової економіки у сфері валютно-фінансових відносин.
58. Міжнародна взаємодія і місце України у вирішенні глобальних проблем сучасного світу.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова (основна)

1. Антонович М. Міжнародне право : навч. посіб. / М. Антонович. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 384 с.
2. Астахова О. В. Трудова міграція та її наслідки / О. В. Астахова // Праця і зарплата. – 2011. – № 36. – С. 4–5.
3. Бахчеванова Н. В. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / Н. В. Бахчеванова, С. М. Макуха. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2010. – 403 с.
4. Білецька Л. В. Економічна теорія: Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка : навч. посіб. / Л. В. Білецька, О. В. Білецький, В. І. Савич. – 2-ге вид. переробл. та допов. – К. : Центр учб. л-ри, 2009. – 688 с.
5. Бочан І. О. Основи економічної теорії: інституціональний підхід : навч. посіб. / І. О. Бочан. – К. : Знання, 2012. – 211 с.
6. Бураковський І. В. Глобальна фінансова криза: уроки для світу та України / І. В. Бураковський, О. В. Плотніков. – Х. : Фоліо, 2009. – 299 с.
7. Глобалізація світового господарства: геопросторовий вимір: монографія / [О. О. Любівцева та ін.]. – К. : Київ. ун-т, 2010. – 160с.
8. Дахно І. І. Міжнародне економічне право / І. І. Дахно. – 3-тє вид., переробл. і допов. – К. : Центр учб. л-ри, 2009. – 1 зл. опт. диск.
9. Основи економічної теорії : підручник / за заг. ред. Л. С. Шевченко. – Х. : Право, 2010. – 448 с.
10. Рамберг Я. Міжнародні комерційні трансакції : пер. з англ. / Я. Рамберг. – К. : ЗЕД, 2012. – 624 с.
11. Старостіна А. О. Економіка зарубіжних країн / А. О. Старостіна, А. О. Длігач, Н. В. Богомаз. – К. : Знання, 2009. – 454 с.
12. Шумилов В. М. Международное право : учебник / В. М. Шумилов. – М. : Велби, 2010. – 488 с.
13. Шутак І. Д. Правове регулювання міжнародних економічних відносин : навч. посіб. / І. Д. Шутак. – К. : Алерта, 2012. – 412 с.

Допоміжна

1. Алимбеков М. Т. К вопросу о политико-правовом статусе будущего Евразийского экономического союза / М. Т. Алимбеков // Право и государство. – 2013. – № 1. – С. 43–46.
2. Бабій Л. Роль наднаціональності міжнародних економічних організацій у формуванні глобального економічного правопорядку / Л. Бабій // Право України. – 2010. – № 1. – С. 155–162.
3. Бабець І. Г. Проблеми інституційного забезпечення міжнародного науково-технічного співробітництва регіонів / І. Г. Бабець // Науково-технічна інформація. – 2010. – № 3. – С. 8–13.
4. Вачевський М. Маркетинг світового господарства та Україна в міжнародних економічних відносинах // Вища школа. – 2010. – № 2. – С. 60–67.
5. Вишняк Л. Розвиток міжнародного бізнесу в Україні в умовах глобальної фінансової кризи / Вишняк Л. // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К., 2011. – Вип. 98, ч. 2. – С. 78–79.
6. Глазьев С. Мировой экономической кризис как процесс смены технологических укладов / С. Глазьев // Вопросы экономики. – 2009. – № 3. – С. 26–38.
7. Гнатюк О. В. Тенденції розвитку глобальних світових процесів до 2015 року (на основі доповіді Національної ради з розвідки США) / О. В. Гнатюк // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К., 2010. – Вип. 93, ч. 1. – С. 120–122.
8. Голуб К. Ю. Приоритеты правовой политики в сфере внешнеэкономической деятельности / К. Ю. Голуб // Современное право. – 2011. – № 7. – С. 34–36
9. Гражевська Н. І. Інституційна зміна світової економіки за умов фінансової глобалізації / Н. І. Гражевська, В. І. Трохименко // Фінанси України. – 2013. – № 5. – С. 58–68.
10. Грищенко А. Європейський та євразійський вектори економічної інтеграції України / А.

- Грищенко //Економіка України. – 2012. – № 7. – С. 80–88.
11. Довгополов А. А. Глобальные проблемы мировой экономики / Довгополов А. А. // Евразийский юридический журнал. – 2010. – № 2. – С. 12–14.
12. Клинов В. Особенности современной динамики мирового хозяйства / В. Клинов // Вопросы экономики. – 2010. – № 9. – С. 78–92.
13. Кулішов В. В. Дослідження сучасної світової глобалізації в економічних процесах / В. В. Кулішов //Вища школа. – 2011. – № 9. – С. 92–100.
14. Мандибура В. Фіктивний капітал в умовах сучасної світової економіки / В. Мандибура // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Економіка. – К., 2011. – Вип. 132. – С. 5–9.
15. Ревуцький С. Ф. Теоретичні засади поняття та сутності розвитку світової економіки / С. Ревуцький //Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2011. – № 2. – С. 30–33.
16. Ревуцький С. Ф. Теоретичні засади щодо інноваційного та постіндустріального розвитку світової економіки / С. Ф. Ревуцький // Питання інтелектуальної власності. – К., 2011. – Вип. 9. – С. 250–258.
17. Резніков Н. Перспективи мультиполярної валютної системи в умовах ребалансування світової економіки / Н. Резніков, М. Відякіна // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Міжнародні відносини. – К., 2012. – Вип. 38/39. – С. 74–77.
18. Резнікова О. О. Нові тенденції розвитку світової економіки: глобальне управління як реальність сьогодення / О. О. Резнікова // Фінанси України. – 2011. – № 11. – С. 45–53
19. Сіденко В. Модифікація світової економіки під впливом новітніх факторів глобальної трансформаційної кризи / В. Сіденко // Економіка України. – 2012. – № 5. – С. 18–31.
20. Сиденко В. Р. Международные экономические аспекты глобального кризиса / В. Р. Сиденко //Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К., 2009. – Вип. 87, ч. 1. – С. 45–50.
21. Тюрина Н. Е. Международное экономическое сотрудничество государств и некоторые вопросы теории международного права / Н. Е. Тюрина // Известия вузов. Правоведение. – 2012. – № 1. – С. 155–169.
22. Харкова Л. О. Глобалізація світової економіки та її вплив на міжнародний рух капіталу // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2009. – Вип. 82, ч. 2. – С. 95–100.
23. Шкодін І. В. Сучасні тенденції самоорганізації світової економічної системи / І. В. Шкодін //Економіка України. – 2015. –№ 9. – С. 70–77.
24. Ясин Е. Роль инноваций в развитии мировой экономики / Е. Ясин // Вопросы экономики. – 2014. – № 9. – С. 15–31.

Інформаційні ресурси

1. <http://globalfindata.com>
2. <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. <http://www.un.org>
4. <http://esa.un.org>
5. <http://www.ilo.org>
6. <http://www.iom.org>
9. Група Світового банку[Електронний ресурс]. – Режим доступу:www.worldbank.org
10. Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР) [Електронний ресурс]. – Режим доступу:www.worldbank.org/ibrd
11. Міжнародна торговельна палата (МТП)[Електронний ресурс]. – Режим доступу:www.iccwbo.org
12. Конференція ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД)[Електронний ресурс]. – Режим доступу:www.unctad.org
13. Конференція ООН щодо права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ)[Електронний ресурс]. – Режим доступу:www.uncitral.org
14. Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН)[Електронний ресурс]. – Режим доступу:www.aseansec.org
15. Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР)[Електронний ресурс]. –

Режим доступу: www.oecd.org

16. Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК)[Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.opec.org

17. Статистична служба Європейської комісії (Євростат)[Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.europa.eu.int

